Koroška kronika

Izdaja:
BRITANSKA OBVEŠČEVALNA SLUŽBA

Cene:
Za naročnike:
v tuzemstvu mesečno 2.— šilinga
v inozemstvu mesečno 5.— šilingov
POSAMEZNA ŠTEVILKA 50 GROŠEV

Leto IV. | Celovec, 9. aprila 1948 | Številka 15

Povračilo zaplenjenega premoženja

Od tuk. deželne vlade smo prejeli sledeče obvestilo v priobčitev:

»Koroška deželna vlada je že v poletju 1945 sklenila popraviti tako hitro, kot je to le mogoče, vse krivice, ki jih je med vlado nacizma prestalo koroško prebivalstvo in še posebej koroški Slovenci, in sicer še preje, kot bi bilo vse to z zakoni urejeno. Z domačij pregnanim posestnikom so bila zato njih prejšnja posestva zopet povrnjena.

Po pogajanjih s prizadetimi je deželna vlada v maju 1947 dovolila zopetno ustanovitev slovenskih gospodarskih zadrug. Ti ukrepi deželne vlade so pa v krogih oškodovanih posestnikov in zadrug ustvarili zmotno mnenje, da je bil z dejansko vrnitvijo zvezan tudi zemljiškoknjižni postopek in da so bili s tem oškodovanci tudi pravnoveljavno zopet vpeljani v svoja stara posestva. Vendar to mnenje ni pravilno. Z zakoni o vrnitvi posesti, sklenjenimi v februarju 1947, je bilo določeno, kaj mora oškodovani posestnik storiti, da doseže tudi pravomočno posest svojega premoženja.

Tretji zakon o vrnitvi posesti določa, da morajo biti zahteve oškodovanih lastnikov na vrnitev njim odtegnjenega premoženja priglašene pri deželnem sodišču v Celovcu tekom enega leta po uveljavitvi (stopitvi v veljavo) tega zakona, sicer da lastniki izgube vse pravice na svoje zahteve. Zadnji rok za vložitev teh vlog je 31. december 1948. Pravočasna vložitev prošenj je za vsakega oškodovanega lastnika zelo važna in sicer iz sledečih razlogov:

1. Dokler oškodovani lastnik ni vnešen kot tak v zemljiško knjigo, je nemogoče vzeti na posestvo posojilo.

2. Oškodovani lastnik ima pravico, zahtevati dohodke posestva, ki so bili pridobljeni v času njegove odsotnosti.

Teh dohodkov ne more več zahtevati, če prošnja za vrnitev imovine ni bila pravočasno vložena.

3. Stanarinske in najemniške pogodbe tudi pri lastni potrebi ni mogoče odpovedati, če oškodovani lastnik svojih zahtev ni pravočasno uveljavljal.

4. Oškodovani lastnik ima pravico zahtevati črtanje vseh v času njegove odsotnosti v zemljiško knjigo vnešenih stvarnih pravic. Pravtako lahko zahteva obnovitev postopka glede zemljiškoknjižno zavarovanih javnih dajatev ali davčnih kazni, ki so bile predpisane med nemško zasedbo.

Prekoračili bi okvir tega kratkega obvestila, če bi hoteli našteti vse pravne posledice, ki nastanejo pri vrnitvi premoženja po vrnitveni komisiji. Vendar se dá že iz podanih izvajanj razbrati, kako važno je, da oškodovani posestniki pravočasno, to je pred 31. decembrom 1948, vložijo prošnje pri vrnitveni komisiji na deželnem sodišču v Celovcu. Posebej opozarjamo še na to, da ni potrebno plačevati nikakršnih kolekov (»štempljev«) in sodnih pristojbin. Postopek pri vrnitveni komisiji je popolnoma brezplačen.

Zakon določa, da se mora odvzeto premoženje vrniti v stanu, v kakršnem je bilo dne 31. julija 1946. Ker pa so bile na podlagi ukrepov koroške deželne vlade vrnjena skoro vsa posestva njihovim upravičenim lastnikom že v letu 1945, bo za obseg in stanje premoženja, ki naj se vrne, mogoče vzeti kot podlago pač samo čas, ko se je vrnitev dejansko izvršila.

Zahteve na povrnitev njim odvzetega premoženja morejo uveljavljati pri vrnitveni komisiji tudi (gospodarske) zadruge in druga združenja, ki so bila med nacistično dobo oškodovana, vendar samo, če so svojo pravno osebnost zopet dosegla, to je,

(Nadaljevanje na 2. strani)

Pomirjenje v Berlinu

S 1. aprilom so sovjetske zasedbene oblasti v Berlinu sporočile britanskim, francoskim in ameriškim zasedbenim oblastem, da zahtevajo poostreno nadzorstvo prometa med Berlinom in zapadnimi predeli Nemčije. V britanski noti, ki so jo poslali v odgovor na sovjetsko noto, so izjavili, naj preložijo stvar za 15 dni, da bodo lahko razpravljali o tem. Razen tega poudarjajo v britanski noti, da sovjetske oblasti nimajo pravice nadzorovati vlakov z britanskim osebjem. Namestnik francoskega vojaškega guvernerja je v neki noti ugotovil, da sklenejo takšne sklepe samo na konferenci vseh štirih velesil.

Sovjeti so vkljub temu ustavili 1. aprila britanski vojaški vlak in ga pridržali na meji.

V ameriškem predelu Berlina so obkolili ameriški vojaki glavno železniško poslopje, ki je služilo Sovjetom za upravljanje železniškega prometa v vzhodni Nemčiji. Ruskim vojakom so dovolili, da se iz poslopja odstranijo. V poslopje pa ni smela nobena oseba.

Poveljniki ameriškega letalstva v Evropi so se posvetovali o številu letal, ki so potrebna za takozvani zračni most v Berlin. Štabni šef ameriškega letalstva v Evropi je izjavil: »Mi smo pripravljeni na vsako možnost.«

Zaradi nenadne zapore vlakov je nastal nenavaden položaj za rudnike v Braunschweigu, ki ležijo deloma v ruski coni deloma pa v britanski. Okrog 1600 rudarjev, ki morajo na poti v službo prekoračiti rusko cono, so Rusi 1. aprila zadržali in jih opozorili, da morajo naslednji dan imeti propustnice s sliko.

Ker so ostali zavezniki zaradi ruske kontrole vlakov uvedli zračni promet z Berlinom in zapadnim predelom Nemčije, so ruska letala pričela spremljati letala ostalih zaveznikov. Prišlo je do velike katastrofe, pri kateri je izgubilo življenje 15 oseb. Neko rusko lovsko letalo se je zaletelo v britansko potniško letalo, pri čemer sta strmoglavili obe letali in zgoreli.

Britanski general Robertson je osebno protestiral pri sovjetskem generalu Sokolovskem. Ta brit. protestni obisk je potekel ugodno v toliko, da je sovjetski general zagotovil generalu Robertsonu prost prehod britanskih letal preko sovjetskega zasedbenega pasu okoli Berlina. General Robertson je zato preklical svoje povelje, po bertson je zato preklical svoje povelje po katerem naj bi spremljala vsako britansko potniško letalo lovska letala. Razgovor med obema generaloma je trajal dve uri. Sovjetski general je izrazil svoje globoko sožalje zaradi nesreče obeh letal.

6. aprila je prispel v Berlin feldmaršal Montgomery in obiskal zvečer generala Sokolovskega. Napetost med zavezniki v Berlinu je, kakor izgleda, zaradi novih ruskih korakov nekoliko popustila. Sovjetske zasedbene oblasti so poslale ameriškim vojaškim oblastem noto, v kateri se strinjajo s sestankom, na katerem bi razpravljali o novem nadzorstvu prometa.

Pogodba med Finsko in Rusijo

Pogajanja med Finsko in Sovjetsko zvezo glede sklenitve zavezniške pogodbe so končana. Po določilih te pogodbe Sovjetska zveza v mirnem času nima pravice graditi vojaških oporišč na Finskem.

Član finskega odposlanstva v Moskvi, je sporočil zastopniku INS, da so dosegli v vseh točkah pogodbe sporazum. Seje so se vršile v izredno prijateljskem duhu.

Najvažnejše točke te pogodbe so:

1. Sovjetska zveza ne dobi pravice, da gradi v mirnih časih vojaška oporišča na Finskem.

2. Odločitev, glede eventualne nevarnosti napada na Finsko in poziv, naj ji pomaga Sovjetska zveza si pridrži Finska. V slučaju napada bo Finska takoj zaprosila za pomoč.

3. Sovjetski zunanji minister Molotov je sprejel finski pogoj v vojaških klavzulah, na podlagi katerega se omeji Finska v slučaju vojne na obrambo svoje lastne dežele in tudi sama ugotovi, kdaj obstoja nevarnost napada.

Iz Moskve so sporočili, da so pogodbo že podpisali.

Trgovska pogodba z Jugoslavijo

Že nekaj časa poizkušajo poživiti avstrijski blagovni promet z Jugoslavijo in ga postaviti s pomočjo trgovinske pogodbe na široko in močno podlago.

V tem smislu je avstrijski minister za trgovino dr. Kolb že dvakrat sprejel jugoslovanskega političnega zastopnika, opolnomočenega ministra Jaka Avšiča. V teku pogovorov med njima se je izkazalo, da želita obe državi pričeti pogajanja. Avstrijski minister dr. Kolb je poudaril, da je Avstrija zmožna izvažati visokovredno blago in je mogoče skleniti trgovinsko pogodbo samo, če je Jugoslavija pripravljena dobavljati v zameno tudi visokovredne proizvode.

Minister Jaka Avšič, ki je odpotoval v Beograd, da poroča o uspehu pogovorov z avstrijskim ministrom, je nesel s seboj za jugoslovansko vlado povabilo k trgovinsko-političnim razgovorom na Dunaju med 10. in 20. aprilom.

VAŽNO OPOZORILO

S tem in prihodnjim tednom bomo ustavili pošiljanje „Koroške kronike" vsem poštnim naročnikom (abonentom), ki še niso poravnali zaostale naročnine za preteklo leto. Istočasno bomo vsem takim poslali tudi položnice. Če bo kateri naročnino poravnal, mu bomo po prejemu denarja ponovno pošiljali časopis.

Istočasno bomo poslali poštne položnice tudi ostalim naročnikom, katere prosimo, da se jih poslužijo in nakažejo naročnino za prihodnje mesece, za kolikor pač kdo hoče. Mesečna naročnina je od aprila dalje 2 šilinga, kot smo že pred par tedni objavili.

Uprava „KOROŠKE KRONIKE"

Brezuspešna konferenca

Reuter poroča iz Lake Successa, da je doživela komisija za nadzorstvo atomske energije pri svojem delu popolen polom.

V svoji odklonitvi sovjetskega stališča o mednarodnem nadzorstvu nad atomsko silo so zastopniki štirih narodov, ki so včlanjeni v organizaciji Združenih narodov — Velika Britanija, Francija, Kitajska in Kanada, — včeraj izjavili v svojem poročilu, da je nesmiselno vsako nadaljnje razpravljanje komisije ZN za atomsko silo o sovjetskih predlogih. Stotine zasedanj komisije in njenih odborov niso uspele, da bi dosegle sporazum med Sovjetsko zvezo in ostalo večino, ki namreč odobrava osnovne predloge Združenih držav.

Skupina držav izjavlja, da je Sovjetski načrt bistveno neprimeren in pripominja, da je Sovjetska zveza izjavila, da niti svojega predloga ne bo sprejela, dokler ne bodo vsa atomska orožja prepovedana in uničena.

»Bil bi popolnoma nemogoč,« pravi poročilo, »kdor bi zahteval, naj se narod popolnoma odpove atomskemu orožju, brez zagotovila, da bo vsem narodom prepovedana njegova uporaba.

Ameriški načrt predvideva mednarodno oblast s široko nadzorstveno močjo in pravicami do poizvedovanja. Istočasno zahtevajo Združene države, da ne bi smel biti dovoljen veto, ki bi oviral vsak postopek proti kršitvam katerega koli sporazuma o atomskem nadzorstvu. Nasprotno pa je Sovjetska zveza izjavila, da so pooblastila, ki jih predlaga ameriški načrt za mednarodno oblast, prevelika, ker bi kršila narodno suverenost.

Sovjetski predlog zahteva predvsem in najprej prepoved atomskih orožij in potem šele sklepanje sporazuma o nadzorstvu. Na podlagi takega načrta pa bi lahko kaka agresivna država brez nadaljnjega sprejela nadzorstvo, hkrati pa na skrivaj proizvajala v velikem obsegu atomska orožja. Pomanjkanje učinkovitega nadzorstva in primernih sredstev, ki bi omogočila ta nadzorstva, bi lahko imela za posledico samo potvorjeno varnost.«

Ameriški zastopnik Frederick Osborn je popolnoma podprl poročilo.

»Sovjetski predlogi za nadzorstvo nad atomsko silo,« je pripomnil Osborn, »bi ustvarili le dozdevno nadzorstvo, ki pa bi popolnoma zadostovalo za prevaro tistih, ki so slabo obveščeni. Ni nobene sličnosti med sovjetskimi predlogi in med predlogi, ki jih odobrava večina članov komisije za atomsko silo.«

Nihče ne zagovarja Španije

Pri skupni seji ameriške reprezentančne zbornice in senata, kjer so razpravljali o končnoveljavnem sklepu zakona o evropskem obnovitvenem načrtu, so Španijo izključili iz tega načrta. S tem sklepom so hitro popravili sklep, katerega je sklenila reprezentančna zbornica 31. marca, pripustiti Španijo k sodelovanju pri Marshallovem načrtu. Vzrok temu popravku je bila kritika večjega dela ameriške javnosti in odločilnih socialističnih krogov v Evropi.

Gospod Okonski, ki je vložil predlog, za vključitev Španije v načrt evropske obnove, je izjavil, da je evropski tisk napačno razumel njegov predlog. Okonski pravi, da je mislil postaviti Španijo v isto vrsto s Sovjetsko zvezo glede vključitev v evropski obnovitveni načrt. S svojim predlogom nikakor ni hotel zagovarjati Franka.

Stališče vlade Velike Britanije v tem vprašanju je ostalo neizpremenjeno. Gospod Hector McNeil je že 9. februarja izjavil v spodnji zbornici, da bo Velika Britanija tudi nadalje proti pripustitvi Frankove Španije k pogovorom o evropskem obnovitvenem načrtu.

Po zemeljski obli

VELIKA BRITANIJA

S prvim aprilom so postale vse angleške elektrarne splošna last. S podržavljenjem bo mogoče izvesti politiko cen, na podlagi katere bo posebno podeželsko prebivalstvo ceneje dobilo električni tok.

Zadnje dni prejšnjega tedna se je interes v parlamentu osredotočil okrog vladnega popravka k zakonu o ljudskem predstavništvu, ki bo povečal število volivnih okrožij v Veliki Britaniji od 519 na 613. To povečanje za celih 17 parlamentarnih sedežev nad povečanjem, ki ga je priporočila posebna komisija lani oktobra, sledi nedavnemu sklepu o ukinitvi zastopnikov univerz.

Ker bo Velika Britanija po vsej verjetnosti šla leta 1950 na volitve, je razumljivo, da so vse politične stranke zainteresirane na tej spremembi velikosti parlamenta. Zaradi tega ni presenetilo, da je v debato posegel sam Churchill, ki je obtožil vlado strankarskega okoriščanja. Tajnik spodnje zbornice Eden in lord predsednik vladnega sveta Morrison pa sta komentirala popravek kot sredstvo, ki naj privede volivna okrožja blizu idealne velikosti. Eden je namreč izjavil, da je več okrožij z več kot 80.000 volivnimi upravičenci ter da naj bi normalno volivno okrožje imelo od 50 do 70 tisoč volivnih upravičencev.

SOVJETSKA ZVEZA

O domnevnih zunanjepolitičnih ciljih Sovjetske zveze priobčuje znani švedski časopis »Svenska Dagbladet« vrsto zanimivih poročil, ki izvirajo od »zanesljive« osebnosti, ki se je pred kratkim vrnila iz Moskve in o kateri se more smatrati, da gre za nekega višjega diplomata.

Po poročilih tega moža je prvi cilj sovjetske zunanje politike, da pridobi Sovjetska zveza svoj vpliv v Vzhodni Evropi, da bi mogla voditi ostrejšo politiko proti anglosaškim velesilam, kadar gre za ohranitev sovjetskih interesov na Daljnem Vzhodu. To, da imajo Amerikanci svoje bombnike za velike razdalje na Japonskem, smatrajo sovjetski mogotci za ogrožanje njihovih novih industrijskih središč v Sibiriji.

Poročilo potrjuje vesti, ki so bile objavljene v mednarodnem tisku, o težavah sovjetske preskrbe z živili. Odstavitev ministra za trgovino Ljubimova, ki je vzbudila mnogo razburjenja, je sledila zaradi pomanjkljivega delovanja oskrbe z živili. Zaradi stalnega porasta povpraševanja po živilih je bilo potrebno, da se v gotovi meri ponovno uvede sistem racioniranja. Sladkor, meso in maslo dobivajo potrošniki le v omejenih obrokih. Nevolja prebivalstva je naperjena predvsem proti nedostatkom v prodaji kruha, ki primorajo gospodinje, da stoje včasih tudi po celih šest ur, da lahko kupijo po dva kilograma kruha. To je izzvalo med prebivalstvom nemir in pojavile so se govorice o obsežnem izvozu krušnega žita in o sabotaži.

PALESTINA

Komisija Združenih narodov za Palestino sestavlja judovsko vlado, ki bo pričela delovati 15. maja. Judovske oborožene sile so napadle v gorah Judeje arabske čete, ki so blokirale dohod k judovski četrti Jeruzalema. Judje so hoteli odpreti pot 60 tovornim avtomobilom ki so peljali hrano iz Tel Aviva. Arabci so judovski napad zadržali. Pri napadu na vlak na progi Kairo—Haifa je izgubilo 40 oseb življenje.

NORVEŠKA

Norveški veleposlanik v Združenih državah je izjavil na univerzi Wisconsin ob priliki »Norveškega tedna«, da je Norveška pripravljena braniti se proti vsakemu napadalcu, pa naj pride »od koder hoče«. »Mo osebno prepričanje je, da se bo pretežna večina Norvežanov raje odločila za smrt, kakor pa, da bi se podvrgla terorju in suženjstvu protidemokratičnih sil,« je izjavil norveški veleposlanik Munthe de Morgenstjerne.

ČEŠKOSLOVAŠKA

Češkoslovaška vlada je obdolžila člane francoskega veleposlaništva v Pragi, da so pomagali dvema vodilnima češkoslovaškima ministroma, monsihjoru Šrameku in Františku Halu pri poizkusu ubežati iz Češkoslovaške. Šrameka in Hala so ujeli pred dnevi na nekem letališču pri Pragi, ko sta čakala na neko inozemsko letalo. Češkoslovaška vlada zahteva odpoklic prizadetih francoskih diplomatov, ki so, kakor trdi češkoslovaška vlada, pomagali obema ministroma pri poizkusu pobega.

Novo uvedena ljudska sodišča bodo pričela prihodnji teden z razpravami proti takozvanim izdajalcem in kolaboraterjem, ki za časa uradovanja bivšega pravosodnega ministra dr. Drtine niso prišli pred razpravo oziroma so bili izpuščeni.

Češkoslovaški zunanji minister dr. Clementis je izjavil na neki tiskovni konferenci, da se Češkoslovaška ne bo odzvala povabilu Varnostnega sveta Združenih narodov, naj poda svoj odgovor na obtožbe, ker se republika ne smatra za obtoženo.

ZDRUŽENE DRŽAVE

Predsednik Truman je podpisal 31. marca zakon o podelitvi vmesne pomoči v višini 55 milijonov dolarjev za Avstrijo, Francijo in Italijo.

MADŽARSKA

Socijalno demokratična stranka in komunistična stranka Madžarske sta ustanovili skupno komisijo, ki bo morala proučiti politično preteklost vseh članov obeh strank, predno jih bodo sprejeli v združeno delavsko stranko.

ITALIJA

Pri volitvah zastopnikov sindikatov v mestu Nuoro na Sardiniji so dobili krščanski demokrati 13.318 (42%), komunisti pa 10.275 (33%) glasov.

9. aprila bo govoril vodja francoskih socijalistov Leon Blum, ki se mudi trenotno v Italiji na obisku pri svojih prijateljih, preko italijanskega radija italijanskemu narodu.

JUGOSLAVIJA

31. marca je prenehala delovati UNRRA v Jugoslaviji. Celotni načrt, ki je znesel skupno skoro 420 milijonov dolarjev, so zaključili z dobavo industrijske opreme, ki je na poti iz Velike Britanije v Jugoslavijo in je vredna 400.000 funtov šterlingov.

FINSKA

Predsednik Paasikivi je odpoklical iz Moskve dva člana finskega odposlanstva, da se nemudoma udeležita pogovorov s finsko vlado. Oba člana finskega odposlanstva sta se izrekla proti pogodbi s Sovjetsko zvezo.

GRČIJA

Preiskovalna komisija Združenih narodov za Balkan v Grčiji je na področju Kilkisa ponovno ugotovila obstreljevanje z jugoslovanske strani. Atenska obveščevalna agencija ki je prinesla to poročilo, je javila razen tega tudi, da so izpovedali bolgarski ubežniki, ki so jih ujeli na grškem ozemlju, da so v Bolgariji taborišča za grške upornike in da sodelujejo bolgarske oblasti z Markosovimi partizani.

Jugoslovanska poročevalna agencija »Tanjug« je sporočila, da je prekoračilo 5000 grških otrok iz ozemelj, ki so jih zasedli grški gveriljci, jugoslovansko mejo, da se umaknejo vedno močnejšim bombardiranjem in ugrabitvam otrok s strani grških »monarhofašističnih« čet.

V isti zadevi pa je grška vlada vložila pritožbo, češ da so grški uporniki odpeljali večje število otrok v inozemstvo.

Glavni tajnik Združenih narodov Lie je prejel pismo od grškega zunanjega ministra Tsaldarisa, ki obtožuje komunistične diktature, da so zapletene v preračunano kampanjo za ugrabitev 10.000 grških otrok. Tsaldaris pravi, da izvajalci tega preračunanega barbarskega početja celo javno oznanjajo svoja početja po radijskih oddajah iz Beograda, Sofije, Bukarešte, Budimpešte in Tirane.

Poročilo iz Aten pravi, da se bo Griswolt, šef ameriške podporne misije, sestal z grškimi predstavniki, kjer se bodo domenili o ukrepih za preprečitev tega ropanja.

Tsaldaris pravi, da je pričakoval, da bodo vprašanje ugrabitev obravnavali v uradnem poročilu Glavne skupščine balkanske komisije. Toda ta zadeva je tako nujna, da je grška vlada bila prisiljena sestaviti predčasno poročilo.

Tsaldaris poudarja, da je ta kampanja z ugrabitvami del komunističnih naporov, da bi terorizirali družine v severni Grčiji.

DANSKA

Zunanjepolitični odbor danskega parlamenta je sklenil podaljšati obvezno vojaško službo za dva meseca in pol, da se izogne s tem izpadu efektivne moči vojske, ki bi nastal zaradi demobilizacije.

ŠVEDSKA

Švedski finančni minister Wigforss je izjavil, da so se vse švedske stranke soglašale z odločitvijo vlade, da ne pristopi k nobeni zvezi. Glede vprašanja nevtralnosti je Švedska pred resno odločitvijo. Če bi se Švedska priključila zapadnemu bloku, bi postali Sovjeti nezaupljivi, čeprav bi tak korak ne pomenil nikake spremembe v razvnovesju miru. **»Najboljše je, če ostane Švedska nevtralna in s tem ne pomaga povzročiti nove vojne,« je izjavil finančni minister.**

AVSTRIJA

V Linz je prispela italijanska komisija za povračilo škode, ki bo sporazumno z ameriškimi zasedbenimi oblastmi v Avstriji obiskala več avstrijskih velepodjetij, med njimi tudi Združene tvornice železa in jekla in tvornice Steyr, da ugotovi stroje italijanskega izvora, katere so prenesli Nemci iz Italije v te tvornice.

Avstrijski minister za socijalno skrbstvo Maisel je ponovno poizkusil doseči sporazum v stavki delavcev v čevljarski industriji. Po štiriurni konferenci so pogajanja bez vsakega uspeha prekinili. Kakor poročajo, poizkušajo zastopniki obeh skupin najti nova pota za sporazum.

30. marca je prispelo iz Špilja v Gradec 70 avstrijskih državljanov, ki so bili od konca vojne internirani v Jugoslaviji.

TURČIJA

Ameriška mornarica je sporočila, da bodo v teku prihodnjih šestih tednov tri letalonosilke s tovorom letal za turško vlado odplule iz ameriških pristanišč proti Turčiji. Ta pošiljka letal Turčiji je v okviru načrta o pomoči.

V Ankaro je prispel novi sovjetski veleposlanik, čeprav ni niti najmanjšega znaka za zmanjšanje napetosti med obema državama. Verjetno je prišel novi sovjetski veleposlanik Lavričev v Turčijo z gotovo nalogo. Na eni strani pa menijo, da hoče Sovjetska zveza nevtralizirati Turčijo v slučaju nove vojne. Turčija bi se odločno uprla vsaki pogodbi o vojaškem zavezništvu s Sovjetsko zvezo. Zanimivo je v tej zvezi, dejstvo, da Sovjetska zveza dve leti ni imela svojega poslanika v Turčiji.

EGIPT

V Egiptu je izbruhnila stavka policistov. Prišlo je do ropanj trgovin in dobesedne bitke med stavkujočo policijo in vojaštvom, ki je dobilo nalog, da skrbi za red.

TRST

Prebivalstvo kraja Kanfanar v jugoslovanski coni svobodnega tržaškega ozemlja se je uprlo jugoslovanski vladi in zažgalo jugoslovanski »ljudski dom«.

Drobne novice

Soproga pokojnega predsednika Združenih držav, gospa Rooseveltova, je prispela prejšnji teden s prekomorskim parnikom »Queen Elisabeth« v Anglijo. Prisostvovala bo odkritju spomenika, ki ga je britanski narod postavil v čast velikemu pokojniku — njenemu možu.

Napram novinarjem je izjavila gospa Rooseveltova: »Prepričana sam, da bo delovanje Marshallovega načrta vzbudilo neposredno veliko nado v boljšo ureditev sveta. Mislim, da je to prvi pokret naprej v srečnejšo dobo.«

*

Kitajska vlada je sklenila, da opusti pristanišče Vei Hai Vei Lung Kau in Peng Lai na vzhodni obali province Šantung.

*

Reuter poroča iz Jeruzalema, da so se Judje in Arabci obvezali, da bodo upoštevali pravila Ženevske pogodbe Rdečega križa.

*

Bivši jugoslovanski veleposlanik v Združenih državah, Konstantin Fotič, je pozval 31. marca zvečer Varnostni svet, naj prepreči »komunistični napad« na njegovo domovino in druge balkanske države.

*

Glavna skupščina Združenih narodov je sklicana za 16. aprila.

*

V Londonu so sporočili, da je mednarodna komisija za vojne zločince razpuščena.

*

V Londonu so uradno sporočili, da je večina držav, ki sodelujejo pri Marshallovem načrtu, že sprejela povabilo Velike Britanije in Francije za udeležbo pri konferenci v Parizu 12. aprila.

*

Prihodnjo jesen bodo v New Yorku izdali zgodovino druge svetovne vojne po mnenju nemških generalov. Delo je napisal vojaški zgodovinar stotnik Lidell Hart.

Knjiga z naslovom »Nemški generali govore« govori o sovjetski vojski, o Hitlerju v različnih dobah vojne in o invaziji na evropsko celino.

*

Grško ministrstvo za ljudsko prehrano je sporočilo, da so sklenili z Avstrijo pogodbo, na podlagi katere bo dobila Avstrija od Grčije 1900 ton olivnega olja.

*

V Pragi so se pričele slavnosti ob priliki 600 obletnice Karlove univerze.

*

Sovjetska komisija za repatriacijo je odpotovala iz ameriške zasedbene cone Avstrije, ker ji ni bilo več podaljšano dovoljenje za tamkajšnje bivanje.

Novi bankovci po 20 šilingov

Avstrijska narodna banka sporoča: 12. aprila bo pričela avstrijska Narodna banka na Dunaju in pri svojih podružnicah izdajati nove bankovce po 20 šilingov, ki bodo nosili datum 2. februar 1946.

Sprednja stran teh bankovcev bo temnozelene barve in ima v sredi osmerokotnega okvirja obraz dekleta. Spodaj je grb avstrijske republike, na levi in desni pa ime firme za izdelavo novčanic.

Temnovijoličasta slika na zadnji strani prikazuje v osmerokotniku cerkev sv. Štefana, v ozadju pa Kahlenberg in Leopoldsberg. Nad tem je grb avstrijske republike, na obeh straneh pa označba vrednosti »20«, pod tem pa pisana vrednost »Zwanzig Schilling«. Pod tem pa opozorilo, da je ponarejanje kaznivo.

Ameriška živila prihajajo

Prve ladje z ameriškimi živili za pomoč Evropi so že pripravljene. Natovorjena imajo predvsem živila in gotove surovine za industrijo. Prve pošiljke bodo prišle v Italijo, Avstrijo in Francijo. Predhodnò je za izvajanje ameriške pomoči Evropi odgovorno ameriško zunanje ministrstvo. Ko bodo pa ustanovili poseben urad za nadzorstvo pomožnega načrta za Evropo v Washingtonu, bo ta prevzel delo, ki ga opravlja sedaj ameriško zunanje ministrstvo.

Binkoštni obisk v Parizu

Angleška princesa Elisabeta in njen soprog vojvoda Edinburški bosta o Binkoštih obiskala Pariz.

Princesa bo otvorila »Razstavo osmih stoletij britanskega življenja v Parizu«, ki jo pripravljajo francoske oblasti skupno z britanskim društvom.

Za časa svojega obiska bo visoki par stanoval na britanskem poslaništvu, kjer bosta gosta britanskega veleposlanika Sir Oliver Harveyja.

Kakor je bilo javljeno, bosta potovala z rednim vlakom. London bosta zapustila v četrtek 13. maja, a vrnila se bosta najbrž z letalom v torek 18. maja.

Princesa Elisabeta bo tokrat prvič videla Pariz. Obenem pa bo to po lanskoletnem obisku v Južni Afriki njeno prvo potovanje z angleškega otoka. V načrtu ima tudi potovanje v odprtem avtomobilu vzdolž Champs Elysees in preko Place de la Concorde.

Angleški kralj in kraljica sta zadnjikrat obiskala Pariz meseca julija 1938.

Povračilo zaplenjenega premoženja

(Nadaljevanje s 1. strani.)

če so zadruge bile zopet vnešene v zadružni register in ni nobenega dvoma, da veljajo kot pravne naslednice preje obstoječih zadrug.

Druge pravne osebe, ki so za časa nacizma izgubile svojo pravno osebnost in te še niso ponovno pridobile, zaenkrat sedaj še ne morejo uveljavljati zahtev na vrnitev njim odvzetega premoženja. Za odločitev glede teh zahtev bo izšel še poseben zakon.

Kdo more torej uveljavljati zahtevo po vrnitvi odtegnjenega premoženja?

1. V prvi vrsti bivši lastnik sam ali po svojem pooblaščencu in sicer:

a) od sodišča postavljeni kurator za slučaj odsotnosti,

b) v slučaju, da je lastnik med tem umrl, ima zapuščinski kurator pravico uveljavljati pred komisijo zahtevo po vrnitvi.

Če je dediščina že porazdeljena, zamorejo predlagati zahtevo po vrnitvi:

1. testamentarni dediči,

2. zakoniti dediči, od teh pa le zakonska druga in njih predniki ali potomci umrlega kakor tudi bratje in sestre in njihovi otroci.

Drugi zakoniti dediči pa samo v slučaju, da so živeli v skupnem gospodinjstvu.

Ker so slovenske zadruge po večini dobile pravno osebnost z vpisom v zadružni register, so tudi upravičene pri povrnitveni komisiji staviti predloge za povrnitev.

Kje naj se predlogi vlagajo in kaj morajo vsebovati?

Vsi predlogi za povrnitev se imajo vlagati pri deželnem sodišču v Celovcu.

V predlogu se mora navesti:

1. katero premoženje naj se povrne;

2. vzrok, zakaj je bilo premoženje odtegnjeno. Morebitni izdani odloki nacističnih oblasti naj se v prepisih predložijo.

Opozoriti pa moramo, da je mogoča povrnitev samo iz p o l i t i č n i h vzrokov zaplenjenega premoženja. Prostovoljne prodaje v nacistični dobi ostanejo v veljavi, ravnotako ne morejo biti vrnjena posestva in zemljišča, ki so bila razlaščena v svrho uporabe cest, železnic, regulacije voda i. t. d.

Podrobnejše podatke o vrnitvi posestev, ki so bila odvzeta v nacistični dobi iz **političnih nagibov**, podajajo politična oblastva in povrnitvena komisija pri deželnem sodišču v Celovcu.

ZGODOVINA

Cerkve in božje poti Gospe Svete

Kot je znano, sedi Marija Gospa Sveta na prestolu in pod njenimi nogami je mesec. Stara prerokba je napovedovala: »Videla sem ženo, sedečo na prestolu in pod njenimi nogami je ležal mesec. Na njeni desni roki je počival Jezušček, kateri je svojo levo roko držal v levo roko svoje božje roditeljice, z desnico pa na prsih hruško. Bil je brez oblačila, le po sredi ga je zakrivalo platno.«

Brezmadežna pa ima dolgo, nagubano, bogato pozlačeno obleko s svetlo plavo spodnjo podlogo.

Pod njenimi nogami je mesec med plavimi oblaki. Levo in desno od Marijinih nog sta dva angela, ki ščitita plemenito mater. Raz glave ji pada plavobel pajčolan, gotska krona je iz belega kamna. Ves kip z mesecem pod nogami je — po stari meri računano, visok 3 čevlje in 8 col.

Nakljub vsem cerkvenim predpisom so skoraj do pred konec prejšnjega stoletja imeli navado, na kip obešati razno staro šaro, ga oblačiti in lišpati, tako, da često iz vse te šare ni bilo videti drugega kot obraz. Šele leta 1885. so ničvredne stare cunje odstranili in kip pokazali v njegovi prvotni, izvirni obliki.

O romanjih

O čudežnem prihodu kipa Matere Božje v Gospo Sveto pa se ni razvedelo samo po Koroškem, temveč tudi po Kranjskem, Štajerskem, Gornjeavstrijskem, Solnograškem in Hrvaškem. Že prva leta je na tisoče romarjev prišlo h Gospe Sveti. Ljudstvo se je zatekalo k njej po pomoč v stiskah ter se ji hodilo zahvaljevat za izprošene milosti. Število procesij je naraslo na 103.

Lutrov nauk, ki se je bil takrat razširil po Koroškem, je skušal na vse načine preprečiti, da bi ljudstvo hodilo častit Gospo Sveto. Toda bilo je zaman.

Zanimiva je sledeča zgodba:

Janez Prosekar, dekan pri Gospe Sveti v letu 1585. (njegov grob je v cerkvi ob stebriču pod kipom sv. Janeza) je v vnetih pridigah priporočal češčenje Matere Božje. »Od krivoverskega strupa prežeti domačini pa so najeli nekaj razuzdanih fantalinov, ki so tega dušnega pastirja s psovkami žalili. Neki ničvredni ključavničarski vajenec se je celo toliko bil spozabil, da mu je z kladivom zobe izbil.«

Žrtev slične grobosti je bil kasneje tudi nek duhovnik, ki so ga poslali pastirovat v Celovec, kjer je bilo ostalo še nekaj katoliških občin. Ko je po končani pridigi bral sv. mašo, »ga je neki luteranec od zadaj napadel in bi ga bil celo zadavil z vrvjo, katero mu je bil omotal okrog vratu, če ga drugi, v cerkvi mudeči se katoliki ne bi rešili.«

Iz privrženosti k svojemu novemu evangeliju so luteranci zasmehovali in grdili procesije, ki so romale skozi Celovec h Gospe Sveti. Vendar pa vse to goreče zvestobe katoliškega ljudstva, »zlasti pa Slovencev (»Wendov«), kisovsesko zi ostali zvesti«, ni moglo omajati.

Vsa knezoškofijska duhovščina Rožne doline, ki ji je načeloval takrat Vetrinjski opat, se je kljub preganjanju udeležila procesije h Gospe Sveti in je z razvitimi cerkvenimi zastavami romala skozi Celovec. Krivoverski meščani pa so z blatom in kamenjem obmetavali zastave in podobe ter z zasmehovanjem, medklici in vpitjem skušali motiti ljudstvo pri njegovi pobožnosti.

Kljub vsemu temu pa niso mogli oslabiti trdnosti prave vere katoličanov in še manj jo zlomiti, kajti ti so svojo moč iskali na kraju milosti, ki je že njih pradedom prinesel luč prave vere in kjer je bilo že njih pradedom izprošenih toliko blagodati in pomagano v tolikih stiskah. Nasprotno: prav v tem času so se pričele redne procesije h Gospe Sveti in tudi izredna romanja so bila zelo pogosta.

Leta 1683. je celotno deželno plemstvo, katerega je spremljala velika množica ljudstva, poromalo v procesiji h Gospe Sveti se zahvalit, da se je rešil po Turkih oblegani Dunaj. S tej sledečo procesijo pa so se šli zahvalit za zavzetje neke turške trdnjave na Ogrskem. Deželni stanovi koroški so potem na trgu v Gospe Sveti dali postaviti železen steber s soho Matere Božje in latinski napis na tem spomeniku pravi: »Iz hvaležnosti za uslišanje dvojnih prošenj, — in sicer za osvoboditev Dunaja ter za zavzetje trdnjave Ofen, so ta spomenik v počastitev Device Marije v Gospe Sveti dali postaviti deželni stanovi Koroški.« Poleg tega so dali izobesiti v cerkvi podobo, ki prikazuje konec obleganja Dunaja. Ta podoba visi pod korom.

Leta 1879. pa je bil ta Marijin kip že skoraj razpadel in so ga morali restavrirati. Vsota stroškov tega popravila je bila za tedanje razmere dokaj visoka. Kronist pripoveduje k temu, »da naši deželni očetje nobenega denarja niso imeli za ohranitev tega kipa, katerega so bili deželni stanovi postavili »za vse veke«, in so prej omenjeno vsoto morali zbrati pač na javnih zbirkah.« Tretjino so prispevali farani, dve tretjini pa proštija in kapitelj v Gospe Sveti.

Od takrat je letno na tisoče vernikov od blizu in daleč romalo k Marijinemu prestolu milosti in ni minil dan v letu, da se ne bi ob Marijinem oltarju pojavil kak romar. Največje število romarjev pa se je zbralo ob Marijinih praznikih in z gotovostjo je mogoče reči, da je letno najmanj 30.000 romarjev obiskalo Gospo Sveto. Še bolj pa je češčenje Matere Božje pridobilo na ugledu, ko je papež Klemen 29. septembra 1734 podelil popolno odvezo tistim, ki bodo najmanj enakrat v letu poromali h Gospe Sveti. Poromati pa je bilo treba na praznik ali nedeljo, prejeti tam zakramente sv. pokore in blagoslov izpred oltarja.

Obleganje Gospe Svete

Obdobje med leti 1470—1480 je bilo eno najviharnejših v zgodovini naše Koroške. Takrat so namreč Turki včasih skozi Železno Kaplo, pozneje skozi Furlanijo ali razne druge prehode iz Kranjske vpadali na Koroško in kamor so prišli, so sejali strah in grozo.

Največja stiska pa je nastala leta 1480. ko so Turki pri Mohličah vpadli čez Dravo in se zagnali proti Štajerski. Tam so ob Muri prodrli prav do Gradca. Potem ko so bili izropali Štajersko in Labudsko dolino, so se vrnili v Spodnještajersko gorovje, kjer so najgrozovitejše stvari počenjali in se nato spet vračali skozi Koroško. Med ujetimi kristjani, katere so vlekli s seboj, je bilo samo duhovnikov nad 500. Turški barbari pa se niso lotili utrjenih krajev in niso oblegali trdnjav in temu dejstvu je bilo pripisati, da Gospa Sveta ni utrpela nobene škode. Komaj pa so Turki zapustili deželo, se je pojavil nov, nepričakovan sovražnik.

Cesar Friderik III. se je takrat zapletel v oster spor s solnograškimi knezoškofi in obenem z ogrskim kraljem Matijem Korvinom. Tako se je zgodilo, da so vojaški oddelki kot zavezniki Solnograjčanov privihrali in zasedli večino krajev, ki so bili do takrat pod solnograško gosposko. Skoraj povsod se jim je prebivalstvo upiralo, posebno v Brežah, ker so se nadvse nasilno obnašali. Kronist pravi, da so Turki v letu 1480. na Južnem Koroškem pustošili in divjali, isto pa je na Zgornjem Koroškem počel ogrski vojaški poveljnik. Ko so Turki zapustili Južno Koroško, se je zagnal na Št. Vid, požgal predmestja in se nato 17. septembra s svojim oboroženim oddelkom priklatil do Gospe Svete, da bi to, prav tako je bil že druge kraje, požgal, cerkev in Mater Božjo pa oropal.

Napadel je z vso silo. Napadali so s pšicami in streljali z večjimi in manjšimi kamenitimi topovskimi kroglami. Ena od teh krogel še danes visi pred cerkvenimi vrati. Okoliški prebivalci so se v tej nevarnosti bili zatekli za cerkvene zidove in v strahu in grozi (posebno ženske) čakali, kako se bo obleganje končalo.

Neki Jakob Radhaupt se je takrat posebno proslavil. Z glavnega zvonika je poveljeval branilcem: »Zaupajte v Boga in priprošnjo Matere Božje, v katere varstvu ste se zbrali, poleg tega pa sekajte po sovražniku, kolikor je v vaši moči.« Podžgani po njegovih besedah so se — ne samo možje, temveč tudi ženske z vso srčnostjo postavile v bran. Na napadajočega sovražnika so metali kamenje, zlivali vrelo vodo, olje in apno in s tem napadalce tako ostrašili, da se niso več upali v bližino. Marijino pomoč je bilo že v začetku opaziti predvsem takrat, ko se je razletel največji top, s katerim je sovražnik nameraval bombardirati utrdbo. Še bolj pa je napadalcem upadel pogum, ko so z največjim začudenjem morali ugotoviti, »da tudi največje izstreljene topovske krogle niso cerkvi prizadele kake škode in da tudi pšice nobenemu branilcu niso mogle škodovati. Zapikovale so se v cerkvena okna kot v mehak vosek.« — Stara slika poleg Križevega oltarja prikazuje to obleganje.

Potem ko je ogrski poveljnik s svojo tolpo dan za dnem zaman napadal utrjeno Gospo Sveto, je izvedel, da je koroški deželni glavar zbral močan oborožen oddelek in hiti z njim Gosposvečanom na pomoč, zato je obleganje opustil ter pobegnil v smeri proti Brežam. (Dalje prihodnjič)

Don Bosco — skromni čudodelec

Bosco... To ime je nekoč vsa Evropa izgovarjala z občudovanjem, na tisoče je bilo njegovih sodobnikov, ki so znamenitega čudodelnika videli in pripovedovali drugim o njegovih delih. — Tudi pozneje se je ime Bosco pogosto izgovarjalo, le da je dobilo pridevek »Don«, kajti Bosco je bil duhovnik, njegova dela je ves svet omenjal z občudovanjem, bila pa so dela sicer človeka, ki pa je bil božji služabnik in nad njegovim dejanjem in nehanjem je ležal božji blagoslov v najvišji meri. Don Bosco je bil tisti umetnik, ki je iz množice vagabundov in zapuščenih, pokvarjenih otrok vzgojil armado vzornih krščanskih rokodelcev. Okrog dvaintridesetisoč mladih ljudi je šlo letno skozi zavode, ki jih je bil on ustanovil ali dal pobudo za ustanovitev.

Prvi dve zapreki, na kateri je pri svojem delu naletel, sta bili nezaupanje in odbijanje. Zmeda ,negotovost, pohlep po uživanju in materijalnih dobrinah so takrat pustošili po Italiji in le premnogi so s preziranjem gledali na požrtvovalnega, nesebičnega duhovnika pri njegovem delu — večkrat so segli celo po njegovem življenju, — zadnja desetletja pa so mu prinesla popolno in zasluženo zadoščenje. Že za njegovega življenja so krožile o njem pobožne legende, pravzaprav so jih šepetali, kajti veliki pobožni mož ni maral glasne hvale.

Don Bosco je danes svetnik. Zaščitnik mladine je in zgled, ki ga je dal on s svojim delom, so dopolnjevali in posploševali njegovi nasledniki. Milijoni in milijoni otrok so po njegovem nauku in po njegovem zgledu našli pot v tisto krščansko življenje, ki je Bogu po volji in bližnjemu v zgled in korist.

Čudodelnik so mu pravili, toda v čem je obstojala njegova čarobna palica? — Imenovala se je ljubezen. Z zatajevanjem in žrtvami je ustvarjal iz nič čudovite stvari, iz duševne revščine — duševno bogastvo.

Kako je Don Bosco pričel? — Krščanski nauk zahteva red in pametno osebno omejitev. Svobodni posameznik pa mora spoštovati pravice svojega bližnjega. Po teh tako lahko razumljivih in vendar tolikokrat pogaženih resnicah se je ravnala mala Don Boscova država mladih, po srečnem krščanskem življenju hrepenečih državljanov.

Don Bosco je bil še mladenič, ko je v okolici svojega rojstnega mesta Turina pričel zbirati zapuščene otroke. Ni imel svoje hiše, kamor bi jih bil peljal, zato se je z njimi igral na prostem in jih na prostem poučeval. Njegovo ljubeznivo obnašanje je vedno več otrok privabljalo. Prvotno so se le ob nedeljah zbirali okrog njega. Kmalu jih je bilo toliko, da je moral prihajati tudi ob delavnikih. Potem so se našli dobrotniki s prispevki, vsota je naraščala, pričeli so zidati in nastalo je pravcato predmestje, v njegovi sredi pa stala cerkvica, iz katere je odmevalo pobožno petje. Po končani pobožnosti se je živa reka mladih ljudi vsula v naokrog ležeče stavbe, v katerih so bile delavnice. Nobeno rokodelsko orodje ni ostalo neizkoriščeno, prav vsaka obrt je bila zastopana. Pred dobrimi šestdesetimi leti je bila v Turinu svetovna razstava in s ponosom so tam kazali »Don Boscov paviljon«. Tam je tuji obiskovalec mogel videti, kako se izdeluje papir, poleg je mogel občudovati krasno urejeno tiskarno, nje sosed pa je bila knjigoveznica, kjer so otroci vezali knjige.

Tudi po drugih mestih se je razširila Don Boscova organizacija, tudi drugod so nastala mladinska zavetišča, pravzaprav male tovarne, v katerih so se množice otrok, ki bi bili sicer propadli, učile koristnega dela in pametnega krščanskega življenja. Tudi za študente je Don Bosco uredil primerne zavode. Podpirala ga je pri tem seveda tudi Cerkev. V prvi vrsti pa je Don Bosco skrbel za zaposlitev mladine v rokodelstvu, kajti rokodelstvo s svojo mnogostranostjo najbolj odgovarja od Boga postavljenim družabnim zakonom. Rokodelstvo krije potrebe človeškega življenja prav tako kakor kmet s svojim delom skrbi za prehrano.

Bog, čigar nauk za človekovo življenje je: »Moli in delaj,« On, ki dopušča bolezen in starost in nam pošilja zdravje, nam je z Don Boscom poslal zgled, kako zadovoljno in srečno si je mogoče urediti življenje in to kljub garanju, bolezni in smrti. Krščanska dobrodelnost naj poživi človeška srca.

Anton Koder:

Kmetski triumvirat

ZGODOVINSKA POVEST

17.

Isto jutro, ko so odpeljali obtoženca, sta prispela na Dunaj slepec in Jela. Skušala sta priti na cesarski dvor, toda stražniki ju niso pustili vstopiti. Nista odnehala prej, da ju je nek uradnik, ki se mu je zdela čudna dvojica zanimiva, povedel v dvor in nekaj ur kasneje sta bila že pred cesarjem, kateremu sta povedala svoje želje.

Z največjo milostjo sta bila odpuščena. Popoldne sta se že vozila na cesarske stroške poleg sla, ki je nesel nad vse važno poročilo hrvatskemu banu. Potovanje se je moralo po dvornem ukazu čimbolj pospešiti.

Poslanec je slutil, kako važno pismo mora predati in ker sta se mu oba sopotnika smilila, je pospešil potovanje, kolikor se je pač dalo.

Toda na Spodnjem Štajerskem so jih zavirale povodnji, da so zamudili mnogo časa. Peti dan potovanja so se morali zaradi porušenih mostov za nedoločen čas ustaviti. Tu so zvedeli, da bodo čez nekaj dni v Zagrebu usmrčeni obsojenci.

Med tem se je razvedelo po okolici o namenu poslančeva potovanja. Zaradi tega se je javilo več pogumnih mož, ki so se ponudili, da po stranskih potih spremijo sla do Zagreba. Še isto noč so odrinili.

Ko se je pričelo 30. marca daniti, so dospeli do hrvatske meje. Presenetilo jih je zvonenje po vseh cerkvah. Niso se upali spraševati, kaj naj to pomeni, ker so slutili najgroznejše, namreč da so prišli prepozno.

Okrog poldne so prišli do Zagreba. Srečavali so množice kmetov, ki so tihi in potrti hiteli iz mesta. Gruče ljudi so se ustavljale in nemo zrle za brzečimi sli.

Ko so pridrveli na Markov trg, je grozen prizor potrdil njih zle slutnje. Na trgu je namreč stal visok oder, ves oblit s krvjo. Na tem odru je bil isto jutro obglavljen kmetski vojvoda — Ilija Gregorič.

EPILOG

Že pol ure kasneje se je razvozlala pečudna usoda. Mogočni hrvatski ban je ob čitanju cesarjevega pisma zbledel. V pismu je cesar sporočal, da je smrtna obsodba preklicana in da se mora znova pričeti obširna obravnava proti obsojencem.

S težkim srcem se je vračal drugi dan cesarski sel proti Dunaju, saj je nosil s seboj banov odgovor, da je dospel cesarjev ukaz glede Ilije Gregoriča štiri ure prepozno. Guzetiču pa bi tudi bolj zgodnja vest ne rešila življenja, ker je dva dni preje umrl v ječi.

Matija Gubec je po bitki za Krško pobegnil na Hrvatsko, pozneje pa se je lahkomiselno vrnil v Stubico, s čimer je hotel pokazati, da je vladi zvest. Toda vse to mu ni nič pomagalo. Zaplenili so mu vse premoženje in ga na Markovem trgu posadili na žareč železen prestol in ga kronali z žarečo krono. Tako je končal svoje življenje prvi kmetski kralj — Matija Gubec.

Graščak Tahy si je obetal veliko dobička od zmage nad kmeti. Toda zaradi resnosti vstaje, ki bi se lahko vsak čas ponovila, so cesarske oblasti preiskovale vzroke upora. Čeprav skoraj le navidezno, so iskali razloge tudi pri oblastnikih. Tako so nehote odkrili mnogo krivic, ki so bile storjene kmetom. Prav največ grdobij pa je šlo na Tahyjev račun. Zato je zastonj čakal na plačilo ali vsaj pohvalo. Še isto leto je za gnusno boleznijo umrl.

Černiču, ki je po Tahyju mnogo podedoval, ni vse bogastvo dosti koristilo. Zvesto je hodil po poti svojega umrlega gospoda in je končal svoje življenje v ječi.

*

Mir se je vrnil v vasi. Celiti so se začele tudi rane. Le nekomu se niso zacelile nikdar več.

V Stubici sta večer za večerom posedala pred hišo stari slepec in Jela. Kadar so ubrali slepčevi prsti najbolj otožno melodijo, se je deklici utrnila solza v očeh in tih vzdih se ji je izvil iz prsi:

»Ne tugujte, oče! Ves narod čuti z nama!«

»Ves narod,« ji je odgovoril sivolasi starček, »čuti z nama in midva z njim. Slutnja mi pravi, da bo ta narod enkrat vstal iz tisočletne temnice v večno zlato svobodo!«

Konec.

Janko Kersnik:

MAČKOVA OČETA

Poznal sem oba, starega Mačka namreč in njegovega sina.

Prvi tedaj še ni bil za »starega« pri hiši in, akoravno je njegov štiridesetletni sin tudi že imel velikega sina, so dejali ljudje vendarle samo staremu »Mačkov oče« in stoprav, ko je zatisnil oči, je dobil sin ta častni priimek, ki bo prešel tudi na vnuka kakor majorat šele tedaj, ko bo sedanji »stari« pokopan gori pri podružnici sv. Miklavža.

Maček je naš sosed in gotovo je malo dni v letu, da bi na sprehodu ne šel mimo njegove lesene, neznatne hiše. In morebiti je minilo že dvajset let, ko sem korakal tam s svojo prvo pipo in ponosno puhal sivi dim v čisti pomladanski zrak. To je bil pomenljiv korak do moževske emancipacije in bil sem si ga popolnoma v svesti, kajti do tedaj se s smotko ali pipo nisem upal drugam nego v temno goščo, kjer ni bilo nevarnosti, da bi me kdo srečal in videl. Pa tudi stari Mačkov oče je to zapazil v veliko mojo zadovoljnost, ker do tedaj se ni bil nikdar zmenil zame in me je menda le pipa v njegovih očeh tako povzdignila. Danes je bil ves drug. Ko sem prihajal mimo, je stal mož kakor navadno sredi male tratine med hišo in cesto, bosopet, opravljen v star, raztrgan in umazan kožuh; roki je sklepal na hrbtu.

»Dober dan, gospod!« je dejal in raztegnil čudno svoje lice v kolikor moči prijazen smehljaj.

Odzdravil sem ves osupel, kajti do tega trenutka še nisva bila izpregovorila med seboj besede, akoravno me je on poznal, kar sem bil na svetu, in jaz njega, kar sem pomnil.

»Malo tobaka mi boste dali, če ga imate kaj odveč,« je nadaljeval starec.

Ponudil sem ga ves vesel, da je mož zapazil ta moj novi korak v življenje. Napolnil si je svojo drobno pipico, poleg tega pa še stisnil nekoliko tobaka v pest ter mi vrnil mehur.

»Lepo vreme bomo imeli — za travo za seno bo dobro,« je dejal, ozirajoč se po obnebju.

Hotel sem odgovoriti, a starec mi je obrnil hrbet in s kratkim »zbogom, gospod« koracal proti svoji bajti.

Ta prizor se je ponavljal čestokrat, kadar me je ugledal stari Maček s pipo v ustih. Vselej je vpraševal po tobaku, vselej je govoril o vremenu; če je pa videl, da ne pušim, me je pustil v miru in niti pozdravil me ni.

Tedaj je bil še gospodar malega svojega posestva; imel je edinega sina in tudi ta je bil oženjen in je z ženo in s svojim že šestnajstletnim sinom kmetoval na očetovem posestvu. Le enkrat v letu se je tem ljudem dobro godilo, pred pustom namreč, ko so zaklali prašiča; sicer pa so stradali in, če so že pred sv. Jakobom iz novine kuhali zjutraj, opoldne in zvečer ječmenov sok, niso imeli zanj druge zabele nego z vodo pomešano kozje mleko. Med seboj tudi niso bili prijazni in marsikaterikrat je nastal kreg v hiši, ker stari ni hotel dati gospodarstva sinu.

Nekega dne sem jaz prvi ogovoril starega: »No, oče, boste li večno gospodarili? Čas je, da si odpočijete!«

»Počil si bom, kadar me tja gori poneso,« je zavrnil mož, »bajte pa ne dam! Zdaj imamo vsaj sok, četudi neslan in brez zabele — potem pa še tega ne bo.«

Nekaj let pozneje — prebil sem spet počitnice doma — so mi pravili, da je stari Maček vendar izročil svoje posestvo sinu in si izgovoril, kakor je to običajno, živež in stanovanje.

Ko sem prišel spet mimo njegovega doma, je stal kakor vselej na tratini pred hišo, bosopet in opravljen z znanim raztrganim kožuhom.

»Dober dan, gospod! Malo tobaka mi boste dali,« me je ogovoril kakor prej vselej.

»Kako se vam godi, oče — sedaj, ko ste za starega?«

»Sedaj še dobro!« je dejal tudi veselo. »Lepo vreme bomo imeli, dobro za žito! Ječmen lepo kaže.«

Po teh besedah je odšel spet proti hiši.

In spet je minilo nekoliko let, da nisem bil dalj časa doma. Okoli božiča nekako se mi je nudila prilika prebiti tam nekoliko dni in to sem porabil; a na starega Mačka nisem mislil in tudi nihče domačih mi ga ni vzel v misel. Zvečer pred mojim odhodom pa pride starikava babnica iz vasi k meni s prošnjo, da vendar obiščem Mačkovega očeta, ki baje ne bo več okreval. Šel sem takoj z njo, a kako sem se čudil, ko me je vedla mimo njegovega doma do drugega soseda.

»Ni li več pri sinu?« sem vprašal ženo, ki je bila prišla pome.

»Oh, že dolgo ne! Kregali in tepli so se in tožili! Potem je pa stari šel iz hiše!«

Našel sem starega v tesni sobici pri sosedovih, ležečega v borni postelji. Uvidel sem takoj, da gre z njim h koncu.

Stisnil mi je roko in s slabim glasom dejal: »Ej, gospod, tobaka ne morem več, tobaka! Pa tule ležim; še doma ne smem, ne morem umreti! In umrl pa bom — kmalu — jesti tudi ne morem — le pil bi malo vina, dobrega, pa nimam denarja!«

»Poslal vam bom vina.«

»Ej, gospod, hvala! Saj tudi ne vem, če ga bom mogel piti. Pa tudi ne prosim zanj — saj vas nisem nikoli drugega prosil kakor malo tobaka — ej, prosil pa nisem, prosil, če sem tudi stradal!«

»Česa pa želite, oče?«

»Precej bom povedal! Slab sem pa težko govorim! Pa vedite, gospod, pri sinu imam še zaostali živež in poboljšek za pol leta — dvajset goldinarjev imam tam — pa tabuliran sem za ta živež — dajte mi teh dvajset goldinarjev in terjajte jih pri sinu, pri Juriju! Saj ne bo mogel plačati, terjajte ga in tožite in s posestva ga spravite tega — prokletega sina!«

Starcu so se iskrile oči in sklonil se je v postelji na pol kvišku. Pretreslo me je to divje sovraštvo, ki je donelo iz njegovih besed.

»Kaj hočete s temi dvajsetimi goldinarji?« sem vprašal po kratkem molku.

»Vseeno! Za pogreb, za maše ali pa temu-le, ki me zdaj redi, vseeno — le mladi jih ne sme imeti. Saj si ne more pomagati — berač bo, berač naj bo, če ga spravimo iz bajte!«

»Odpustite mu,« sem dejal poluglasno, skoraj boječe ti divji, nebrzdani strasti nasproti, ki se mi je tu javila.

»Nikdar — nikdar!« je sopihal starec. »Saj sem zmeraj dejal, da mu ne dam kajže, pa pregovorili so me in sedaj je tako! Pa čakajte — oh, vi boste še učakali! Če drugi ne — njegov sin ga bo vrgel iz bajte na cesto kakor on mene!«

Onemogel je pal nazaj.

»Pa tisti dvajset goldinarjev? Mi jih boste li dali?« je vprašal čez nekoliko s slabim glasom.

»Saj jih ne potrebujete, oče! Izročite to terjatev sosedu, ki vas sedaj redi — za odškodovanje ali kakor hočete!«

»Bom!«

Poklicali smo še potrebni priči in stari Maček je napravil oporoko in imenoval soseda Matevža dedičem svojega imetja — one vsote dvajsetih goldinarjev.

»In precej jih mora plačati, precej; če ne — naj ga toži in rubi; — slišiš, Matevžek? — le zarubi ga precej!« —

Ko sem odrinil drugega dne od doma, je že zvonilo gori pri sv. Miklavžu staremu Mačku; umrl je, ne da bi bil odpustil sinu.

Minilo je za tem dokaj let, da me ni bilo domov, in tudi onega strastnega starca in njegovega sinu se nisem spominjal; saj o zadnjem nisem nikdar ničesar čul. Ko me je pa usoda čez nekaj let stalno umestila v domačem kraju, so se mi vzbujali tu s starimi znanci vred spet mladostni spomini.

Tudi Mačkovega očeta — sedanjega namreč — sem videl. Bil je takšen kakor njegov rajnki. Postajal je na tratini pred kajžo, navadno bosopet in vedno raztrgan, in če sem prišel mimo, me je prosil tobaka in govoril o vremenu. Časih je bil pa tudi siten, kadar se je namreč žganja napil; in to je bila slabost, ki je njegov rajnki oče ni poznal.

Nekoč sem ga bil vprašal: »Kaj pa je s tistim dolgom, ki so ga oče pustili Matevžu?«

»Ej, gospod, plačati sem ga moral! Pa drugod sem za to dolg naredil! Ej, gospod, oče so bili poredni, ej, poredni!«

»Kaj pa vi, ali boste večno gospodarili? Sina oženite, če ne, vam bo prestar!«

»Tega pa ne — gospod! Sedaj imam še sok, četudi brez zabele — in časih malo žganja; — potem pa nič — nič!«

Lanskega leta pa so ga bili vendar pregovorili, da je oženil sina in mu izročil borni imetek — sebi in ženi pa izgovoril živež pri mladih.

»Ej, gospod, ob času mora biti,« je dejal, kakor bi se zaradi svoje nedoslednosti hotel izgovarjati, »in fant je priden, saj bo lepo ravnal z mano. — Pa kaj,« je pristavil čez nekoliko časa, »dolgo tako ne bom — star sem, star in dobro se mi ni nikoli godilo na svetu.«

Tako je govoril lani.

A ni dolgo tega, ko je prisopihal k meni ves opraskan po obrazu in s cestnim blatom ometan.

»Pomagajte mi, gospod, če ne, me bo ubil ta vrag!« je kričal.

»Kdo?«

»Sin, ej, kaj sin — vrag je to, prekleti! Takšnega me je naredil — tepel in po cesti valjal!«

Starec je škripal z zobmi ter trkal s pestjo ob prsi. Skušal sem ga pomiriti, a zaman. Naposled sem postal nejevoljen.

»Kako je bilo z vašim očetom?« sem vzkliknil.

»Z mojim?« je dejal mož počasi. »Ej, oče so bili pa poredni!«

Povesil je glavo in odšel, ne da bi izpregovoril besedico več.

Domov se ni vrnil, ampak k sosedu je šel, k mlademu Matevžu in tam hiral v jezi in sovraštvu do svojega sina. Tožil ga je, a sodbe ni učakal.

Danes mu zvoni gori pri podružnici sv. Miklavža in jutri ga bodo zagrebli v rjavo prst tam blizu njegovega starega.

Zorko Simčič:

Zgodba o uri

Lepa je bila. Res lepa. V kost je bila vdelana in na vrhu je imela zvonec. Taki uri se pravi budilka! Stotaka nas je stala na Kongresnem trgu pri urarju in celo švicarska je bila!

Vidite! Zdaj je ni več. To pa iz mnogih važnih razlogov, med katerimi je najvažnejši ta, da smo jo strli in zavrgli. In sedaj je v naši sobi strašen dolgčas in nikdar več ne bomo slišali njenega lepega, enakomernega brnenja.

Bilo pa je takole:

»Fanta, učiti se bo treba zjutraj. Ob petih je že svetlo!« Midva z bratom nisva nič odgovorila na ta čudni Lojzetov pozdrav. Lojze je namreč že nekaj let najin sostanovalec. Ta nama je torej pričel počasi in previdno kakor vsi bodoči profesorji razlagati, da bi bilo dobro, če bi si vsi skupaj kupili budilko. Z bratom sva se spogledala in odkrito povem, da kar od začetka nisem bil za to, ampak... da bi se zaradi ure naše prijateljsko sožitje razbilo... in nazadnje, saj morajo tudi urarji živeti.

Zvečer je budilka že prijazno stala na nočni omarici in čakala na službo. Torej, uro smo že imeli, treba se je bilo še domeniti o vstajanju. Lojze je bil takoj navdušen za peto zjutraj.

Na srečo smo tudi doma imeli budilko in sem vedel, kako je s tem. Zato sem mu nasvetoval, naj jo samo nekoliko navije, sicer bo zvonilo pol ure. Za poskušnjo smo uro navili in počakali, da je pričela brneti. Oh, kako močan glas je imela! Zadovoljni smo bili, ker smo upali, da ne bo zbudila samo nas, ampak vso hišo in morda še bližnjo okolico.

Naravnali smo jo, navili in šli spat.

Drugo jutro smo se zbudili — ne mislite, da ob petih, kaj še — nekako ob pol osmih. Ura namreč ni zvonila.

Seveda smo bili vsi razburjeni. Lojze se je pričel jeziti name, češ to imaš od »ne preveč navijanja«. Branil sem sebe in uro, češ da je nova in da ne smemo zahtevati že prvi dan, da bi nas zbudila. Se nas bo že počasi navadila. Sicer pa tudi, če bi zvonila, danes ne bi nihče vstal.

Kaj? Onadva da ne bi vstala? Čisto gotovo! In da bi še bolj potrdil svojo trditev, je Lojze predlagal, da nastavimo odslej uro na pol petih, kar pa je bilo takoj z dvetretjinsko večino odklonjeno.

Ves popoldan smo uro navijali in poskušali. Ker je Lojze po vsej sili hotel uro naviti do konca, češ da sicer spet ne bo zvonila, smo ta poskus naredili že zvečer. Navil sem jo do konca in odrinil zaklopko.

»Drrrr...!« in zvonila je cele tri minute. Lojze je uvidel, da bi tako zvonjenje v jutranjih urah vplivalo porazno in bi nas sčasoma spravilo ob pamet.

Potem sem navil vijak samo na pol kroga.

»Drrrrrink!« je naredilo in konec. Vsi smo bili zadovoljni. Medtem pa so prihajali iz sosednih sobic tovariši gledat, kaj neki tako brni. Pa niso bilo preveč navdušeni in so pričeli godrnjati, češ da bo zvonec zbudil tudi nje.

Zjutraj ob petih je zabrnela ura s tako silo, da se je nočna omarica kar stresla. Vsi trije smo se zbudili. Nekoliko začudeno smo se spogledati, potem pa se vsi, kakor bi se zmenili, obrnili na drugo stran in brez besed je bilo sklenjeno, da bomo še »nekoliko poležali«.

Ob pol osmih nas je prišel nekdo iz sosedne sobe budit...

Pri kosilu smo se zmenili, da bomo uro močneje navili.

Naslednjega jutra ob petih je pričela drdrati.

»Hudirja, ne bo še konca?« sem zbesnel. Ura se ni niti najmanj zmenila za moje želje in je z angleško mirnostjo brnela dalje. Slednjič se je Lojze še na pol v spanju dvignil, potisnil zaklopko k zvoncu in zopet legel.

Potem pa je bil dopoldne čisto obupan, ker se prav nič ni mogel spomniti, da bi uro ustavil. Sklenil je, da jo bo dal na omaro, tako da ne bo mogel ponoči do nje.

Ko je ura naslednjega jutra zabrnela, je Lojze v polsnu segel na posteljno omarico in seveda v prazno. Zbudil se je in zagledal uro na omari. Drdrala je kakor besna. Vsi trije smo pričeli stokati, vstal pa le ni nobeden. Slednjič jo je Lojze z mojstrskim strelom z oranžo, ki jo je imel na omarici, zbil za omaro na tla. Zvonec pa se zato ni ustavil, ampak je, kakor da se nič zgodilo, brnel dalje. Ni kazalo drugega, ko da je Lojze vstal, se splazil po tleh do ure in jo ustavil z zaklopko.

Potem pa se je ves dan razburjal, koliko snovi mora še predelati. Ker ni bilo druge rešitve, smo sklenili odlomiti zaklopko, tako da zvonjenja ne bo mogel nihče ustaviti.

Naslednjega dne zjutraj smo vsi trije zlezli iz postelj. Ura je brnela nekoliko glasneje ko prejšnje dni, bolj umerjeno in počasi, zato pa eno minuto dalj ko navadno. Lojze se je trudil, da bi jo ustavil. Vrtel je zvonec, a nič, ura je brnela dalje. Roko je držal na zvonec; glas se ji je res znižal za malo terco, prenehala pa ni...

V sosedni sobi sta tovariša dvoglasno zapela: »Blagor mu, ki se spočije...«

*

Slednjič smo se na uro le navadili. Navijali smo jo ves dan: navijali za h kosilu, navijali za v mesto. Lojze si jo je nastavil, da ni pozabil iti na univerzo k predavanju, brat jo je nastavil, da je vedel, kdaj mora vzeti zdravilo itd. Kratko malo: Vse je kazalo, da bomo sijajno vozili in da je zvonjenje tako rekoč sestavni del našega življenja, ko se je nekaj dogodilo:

Povsod na svetu so ljudje, ki nimajo smisla za praktične stvari. Tako je bilo tudi v našem domu. Ko smo dobili uro, so jo vsi hvalili, kako energičen glas ima in ne vem, kaj še vse. Tri dni pozneje so godrnjali, čez teden dni pa že besneli, češ, da zvoni brez nehanja in da jim ne pusti spati ne ponoči ne podnevi. (Nekateri so namreč spali tudi podnevi.)

Pričeli so se pritoževati.

Najprej so nam poslali po pošti cenik za ure. Notri so bile budilke vseh vrst in velikosti in pri eni, ki je bila v centimeter debelem rdečem okviru, narejenem s svinčnikom, je bilo pripisano:

»Ako bi morda utegnili potrebovati še glasnejšo budilko, Vam priporočamo tole. Ugoden nakup! Dijaki popust!«

Potem smo dobili dopisnico, na kateri nam je neimenovani svetoval, da bi dali svojo uro v frančiškanski zvonik, češ da tamkajšnji zvon ni dovolj glasan.

Potem smo dobili pismo. Podpisan je bil »klicatelj duhov«. Ta nam je sporočil, da bodo v gledališču kmalu igrali Hamleta in da režiser nujno potrebuje duha. Naj bi mu posodili uro, s katero bi na pokopališču opolnoči sklical duhove iz groba. Z našo budilko mu je zagotovljen popoln uspeh.

Mi smo seve uro branili, kar se je le dalo. Nekega dne pa so nam poslali kar ultimat, ki so ga nabili v veži na oglasno desko. Napisali so, da nam bodo uro zdrobili, če ne bo nehala zvoniti, saj so že vsi na pol zreli za opazovalnico.

Da bi se to zgodilo pred sto leti, bi se mi trije najbrž bolj bali. Dandanes pa smo vajeni ultimatov in ni to napravilo na nas nobenega posebnega vtisa.

Naslednjega dne se je pojavil na deski naš odgovor. V njem je Lojze v imenu naše sobe izjavljal, da popolnoma soglaša s tem da so nekateri ljudje v naši bližini zreli za opazovalnico, kakor sami priznavajo, toda ne zaradi neke male budilke, ki tako mile in prijetno zvončklja, ampak iz čisto drugih razlogov. Veseli pa ga, da se še najdejo na svetu tako odkriti ljudje, ki priznavajo svoje napake, kajti edino taki ljudje bodo še lahko rešili Evropo...

To je naše nasprotnike seve še bolj razdražilo. Mi pa smo uro še vedno navijali saj bi nas drugače imeli za strahopetce. Nekaj dni za tem se je vse pomirilo. Mislili smo že, da je šel vihar mimo, ko se je zopet nekaj dogodilo.

Dogodilo se je namreč, da je ura pričela zvoniti na vso moč, malo potem, ko smo legli. Kazala je deset. Vsi trije smo se spogledali, češ kdo je to naredil. Iz desne sosedne sobe se je oglasil dvoglasni »Blagor mu...« iz leve sobe pa smo slišali, kako so se trije »tiho« pogovarjali.

»Poslušaj! Ti se bodo že sedaj pričeli učiti!«

»Reci, kar hočeš, pridni pa so!«

Mi smo seve diviali. Vsi smo sedeli v posteljah. Ura je bobnela že skoraj eno minuto. Se bo že ustavila? Nič! Minuta in pol! Vedeli smo, da nam jo je nekdo zagodel iz maščevanja. Pogledal sem na uro. Seveda! Nekdo je nastavil kazalec na de-

(Nadaljevanje na 8. strani.)

Srednjeveški Cambridge

Eno najprijaznejših mest Velike Britanije staro univerzitetno mesto Cambridge, s svojimi ozkimi ulicami, zavitimi drevoredi in mnogimi srednjeveškimi zgradbami, skriva pomembno središče znanstvenih raziskovanj. Poleg univerze je tukaj še cela vrsta raziskovalnih zavodov. Ti zavodi so samostojni in neodvisni od univerze, pač pa imajo vsi ljudje, ki delajo po teh laboratorijih, na razpolago obsežne univerzitetne knjižnice. Mnogo časa se posveča znanstvenim raziskovanjem. Tukaj vodijo že mnogo let večji del poljedelskih raziskovanj. Šele pred nedavnim so poročali časopisi o zavodu za gojenje krompirja, ki se prav tako nahaja v Cambridgeu. Čim se je končala vojna, so pričeli vneto delovati na tem, da najdejo najboljši način konserviranja živil, ne da bi ta utrpela na tako važnih vitaminih. Tudi svinjereja, gnojila in še mnoga druga vprašanja so predmet raziskovanj.

Tekom zadnjih let so v tem starem mestu postavili mnogo velikih modernih zgradb, vendar pa so pri načrtih pazili posebno na to, da nove palače ne motijo celotne harmonične slike mesta. Tako stoji danes nedaleč od najstarejše zgradbe v Cambridgeu »Peterhouse College«, ki je bil zgrajen leta 1284, cela kolonija modernih zgradb, ki so nastale šele od leta 1910 dalje. K tem zgradbam spadajo: Kmetijska šola, arheološki in entološki muzej, palača, v kateri so laboratoriji za psihološka raziskovanja, dalje gozdarska akademija, laboratoriji za patologijo, zavod za živalsko parazitologijo in biofiziko itd. Kljub tem novim zgradbam bo zunanji obiskovalec odnesel vtis, da je obiskal mesto s srednjeveško idilo.

V središču mesta leži stari trg, kjer stoje še danes stojnice, kjer se lahko nakupi mnogo lepih reči, od cvetlic do knjig.

Cambridge je v ostalem poznan tudi po tem, da ima najlepše knjigarne na svetu.

Za velikimi zgradbami se razprostirajo do reke Cam travnate livade, ki so spomladi kar posejane s pisanimi podleski. Eden najlepših ozkih kamenitih mostov, ki peljejo čez reko, nosi ime »Most vzdihljajev«, ki je zelo podoben onemu v Benetkah, po katerem je v srednjem veku vodila pot do morišča.

Velika tradicija Cambridgea kot univerzitetnega mesta vodi v 13. stoletje nazaj. Ustanovitelj prvega kolegija »Peterhouse« je bil Hugh de Balsham. Čeprav je »Peterhouse« že toliko star, je doživel svoje cvetoče dni ob času vladanja kraljice Viktorije, ko so slavni umetniki izdelali načrte za njegova okna.

Najznamenitejša zgradba v vsem Cambridgeu je kapela kraljevskega kolegija. Zgradil jo je Henrik VI., ki je meseca julija 1446 postavil temeljni kamen, vendar pa je zgradba bila končana šele leta 1515 pod vlado Henrika VIII. Leta 1531 so bila vdelana okna iz zlata in safirjev, ki še danes predstavljajo prelepo skladnost. Ima prekrasno kupolo; kamnoseške umetnine so tako fine, da spominjajo na nežne čipke. Večina obiskovalcev, ki prihajajo v Cambridge, ne zamudi prilike, da ne bi obiskali Fitzwilliam muzeja, ki je sedaj ravno sto let star. Tukaj so spravljene številne vrednote. Ima tudi prelepo galerijo slik. Vendar so za obiskovalca zanimive predvsem velike zbirke pisem slavnih osebnosti, ki so tukaj shranjene.

Nekaj o najmanjših in nekaj o največjih zvezdah

Naše sonce je velika zvezda. Toda bil je čas, ko je bilo še večje. Zdaj se že krči in postaja manjše. Seveda so še večje zvezde kot sonce; pa tudi bolj svetle, bolj vroče in težje od njega ,so pa tudi manjše, manj svetle in bolj hladne kot sonce.

Izmed nepremičnic, kamor prištevamo tudi sonce, je poleg sonca nam najbližja Proxima Centauri, ki je 14 krat manjša od sonca in njena svetloba 10.000 krat šibkejša od sončne. Na videz najsvetlejša zvezda na nebesu, Sirij, ima spremljevalca, ki je znatno manjši od njega, pa izredno gost in silno zanimiv. Nobena kovina na zemlji ni tako gosta kot je ta zvezda; Edington je izračunal, da presega gostota snovi te zvezde 53.000 krat gostoto vode. Na zemlji tehta liter vode 1 kilogram, 1 liter snovi, iz katere je ta zvezda, bi pa tehtal 53.000 kilogramov. Seveda niso računi do pičice točni.

Najmanjša zvezda, kolikor jih dandanes poznamo, je »Van Maanen«. Njen premer je 110 krat manjši od sončnega in je po velikosti skoro enak zemlji; po velikosti, ne pa po gostoti; sonce je približno 333.400 krat težje od zemlje, pa le 5 krat težje od imenovane zvezde. Torej zvezda, ki je skoro tako velika kot naša zemlja, pa 66.600 krat težja od nje. Kdo naj to razume?

Zvezde, ki so večje od sonca, delimo v velikanke in izredne velikanke, ali nadvelikanke. To so nekatere zvezde, ki izžarevajo do 600 krat več energije kot naše sonce, tako n. pr. Rigel, zvezda v Orionu, ki sveti 17.700 krat svetlejše kot sonce! Sirij pa le 32 krat močnejše kot sonce. Betelgeuse je 50,000.000 krat večja od sonca in je najsvetlejša zvezda v Orionu. Njen premer meri 460 krat več kot sončni.

Premer »Mire«, čudovite zvezde v ozvezdju »Kit« meri 600 krat več kot sonce ali 834.600.000 km.

Alfa v ozvezdju »Herkules« meri 320 sončnih premerov, Antares, Alfa v Škorpijonu 120 sončnih premerov, Beta v Pegazu 110 sončnih premerov.

Seveda izredno majhnih in izredno velikih zvezd v vsemirju ni mnogo; to so izjeme. Večina je znatno manjših od sonca.

Velikosti ne odgovarja vedno gostota zvezd; Edington pravi, da je premnogo zvezd, ki so še v plinastem stanju, mnogo, ki so v tekočem stanju; so pa tudi zvezde, kojih snov je tako redka in nežna kot zrak v nas ali pa še bolj. Če bi prišli v tako zvezdo, bi se sploh ne zavedli, da smo v zvezdi; seveda to ne velja za jedro zvezde, ki je gostejše. Zanimive, pa še v skrivnost zavite stvari!

ZA NEDELJSKO POPOLDNE

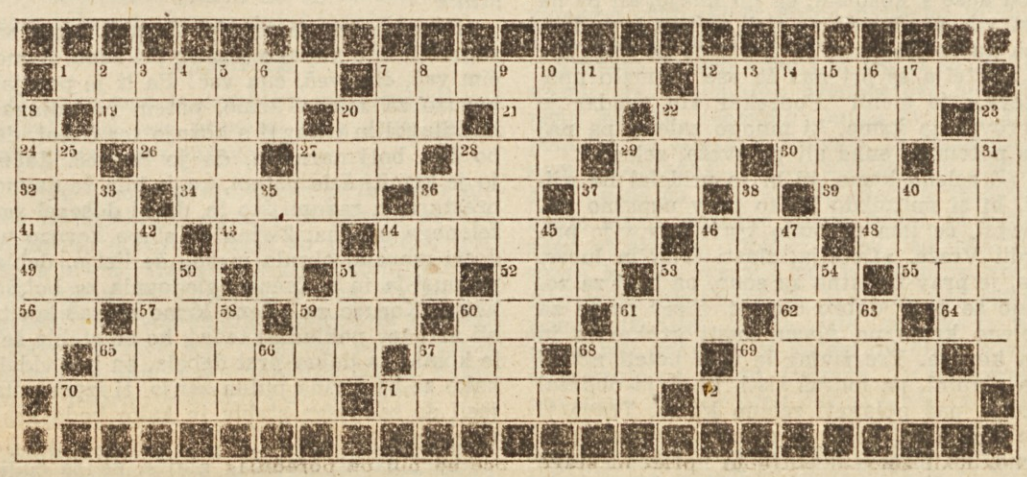

Besede pomenijo:

Vodoravno: 1 ptica; 7 strah; 12 moško krstno ime; 19 letna doba; 20 bližnji sorodnik; 21 vohalo; 22 eden največjih zločinov; 24 šestnajsta in osma črka v abecedi; 26 kurivo; 27 domač izraz za primorskega Slovenca; 28 otok v dalm. Primorju; 29 nedelaven; 30 moralni maček; 31 oznaka za kemično prvino; 32 nag, brez vsega; 34 posoda za mleko; 36 sladkovodna riba; 37 oblika vode; 39 moški glas; 41 oblika stropa; 43 živalska okončina; 44 vinogradniški praznik; 46 krajša beseda za bolečino; 48 človeški ud; 49 zimskosportni kraj v Švici; 51 hud zločin; 52 vodna žival; 53 psiček; 55 kratice za angleško vojno letalstvo; 56 prvi izraz pri štetju; 57 veznik; 59 umetniški izdelek; 60 največja morska žival; 61 gol, brez obleke; 62 strupena kača; 64 vprašalnica, ki se zaobeša; 65 sveto mesto v Indiji; 67 najlepši mesec; 68 eden izmed čutov; 69 nemudoma, brž; 70 del krogove površine; 71 zajedalec, izkoriščevalec; 72 slovensko mesto ob Dravi.

Navpično: 2 vzklik; 3 kos, komad; 4 uhata žival; 5 krvoločni rokodelec; 6 kot pri 56. vod.; 7 voznikov pripomoček; 8 osebni zaimek; 9 sestavljeno žensko krstno ime; 10 je v ustni duplini; 11 pevska nota, nižaj; 12 poziv neljubim gostom; 13 začetnici imen pisatelja Tavčarja; 14 struja, gibanje; 15 stenska zidna prevleka; 16 dunajski komik; 17 kemična označka za element iridij; 18 slučaj, pripetljaj; 20 neke barve; 22 stari očka; 23 snov za izdelovanje sveč; 25 užitna goba; 27 zamašek pri sodu; 28 izrastek na glavi; 29 kralj živali; 31 stara pivska mera; 33 vrsta sporta, tudi poklica; 35 veznik; 36 travniško orodje; 37 zdravilo; 38 dolina na Koroškem; 49 slaboumen; 42 velika posoda za kuhanje; 44 strelno orožje; 45 dolgoprstnež; 46 rumunsko-poljska reka; 47 nevarna trebušna bolezen; 50 živalska krma; 51 divja mačka; 53 bolezen srca; 54 obleka kolonijalnega vojaka; 58 kot pri 28. vodor.; 59 vzročni veznik; 60 nedoločni zaimek; 61 tanki predmet; 63 kraj pri Domžalah na Gorenjskem; 65 izraz za prihodnjost; 66 egiptovsko božanstvo; 67 primorski izraz; 68 osebni zaimek; 69 kazalni zaimek.

Pasteur

Ludovik Pasteur je bil sin preprostega delavca iz Dóle v Franciji. Po končani ljudski šoli, ga je poslal oče, čeprav navaden delavec, v šole, kjer je študiral z velikim uspehom. Posebno ga je zanimala kemija. Vsak prosti čas je izrabil za poizkuse. Ko je dovršil študije, je bil imenovan za upravitelja srednje šole (gimnazije) in kasneje za ravnatelja ustanove, ki naj bi podpirala znanstveno raziskovanje. Z vso vnemo se je vrgel v delo in si prizadeval, da bi še prodrl čim globlje v tajne narave.

Kljub priznanju, ki ga je žel radi velikih uspehov v znanstvenem svetu, kljub velikim častem, ki so mu jih izkazovali, je bil in ostal do smrti zvest sin svojih staršev. Pogosto je mislil nanje, na njihovo preprosto, žrtev in truda polno življenje in se jim ponovno v duhu zahvaljeval za vse, kar so mu izkazali dobrega.

Mož je bil nad vse nesebičen. Kjerkoli je le mogel, je pomagal, a nikjer ni zahteval plačila. Uspešno znanstveno delo bi mu bilo moglo prinesti izredne materielne koristi, pa ga ni izrabil ne zase, ne za svoje. Ko so ga svarili in mu svetovali, naj vendar pazi, ker trpi pri svojem delu škodo in živi v nevarnosti, je dejal: »Kaj zato! Življenje je šele tedaj pravo življenje, ko človek nekaj tvega. Treba se je žrtvovati, trpeti; tako življenje je pravo in koristno življenje!«

Iz lastne izkušnje je poznal bol in trpljenje. Bog mu je dal pet otrok, pa so trije od njih kmalu umrli. Toda to ga ni potrlo. Iskal je tolažbo v delu, svoje domače pa je tolažil, kolikor je mogel. Dobro je vedel za človeško bedo in revščino in prav želja, pomagati človeku v tej revščini, je bila ena izmed močnih gonilnih sil njegovega znanstvenega udejstvovanja.

Delo, ki ga je Pasteur izvršil, je bilo velikansko. Res so na videz njegovi izsledki neznatni, toda za človeštvo so izredno važni. Bavil se je z raziskovanjem mikrobov, to je predrobnih bitij, ki so v veliki večini povzročitelji nalezljivih bolezni. Pokazal je ljudem njihovo nevarnost, način, kako se jih morejo obraniti in kako se morejo proti njim uspešno boriti. Poleg tega so njegova odkritja pokazala poljedelstvu, kemiji, zdravilstvu in higijeni nova pota. Prav po njegovi zaslugi je bilo rešenih milijone življenj, preprečene velikanske škode v znanosti in gospodarstvu. Dognal je, kako vre pivo, vzroke raznih bolezni vin i. t. d. Njegova zasluga je zdravljenje pasje stekline. Pasteur je eden tistih znanstvenikov, ki so postavili znanost v službo človeštva.

Mož je umrl 28. septembra 1895. »Srečen ta,« je dejal Pasteur, »ki nosi v sebi vedno jasno podobo svojega ideala in se da od njega voditi.« On je bil eden tistih, ki je vedel, kaj hoče postati in je vse svoje prizadevanje postavil v službo cilja. Zato je bil velik in je izvršil velike reči.

Maršal iz voska

Eden najnovejših razstavnih predmetov v londonskem svetovno znanem kabinetu voščenih figur, ki ga vodi madame Tussand, je maršal Tito. Kot odgovarja navadam tega podjetja, so Tita osebno naprosili, naj sporoči potankosti o svoji osebi, da bi lahko izdelali model čim naravnejše. Tito pa je v odgovor na to prošnjo poslal ne samo obsežne podatke, temveč tudi popolen duplikat svoje uniforme z vsemi odlikovanji.

Zanimivo je vsekakor, kako se glasijo ti razni podatki:

Višina telesa	172 cm
prsni obseg	105 cm
obseg pasu	102 cm
teža telesa	85 kg
dolžina čevljev	22.5 cm
dolžina rokavic	21.5 cm
obseg vratu	41 cm
širina klobuka	58 cm

K uniformi, ki jo je maršal poslal, spada svilena bela srajca s prišitim ovratnikom, ki ima na prsih izvezen njegov osebni monogram »T. T.«. Dalje jahalne hlače, jahalni škornji, siv suknjič, maršalska čepica in siva samoveznica brez vzorčkov. Hlače imajo ob straneh škrlatno rdeče proge. Suknjič je gladek, brez pasu, ima štiri medene gumbe, na katerih je vtisnjena petero-kraka zvezda, na ramah so zlate epolete. Na njih je pritrjen maršalski čin, izdelan v srebru. K 12-tim odlikovanjem pripada tudi ruski Suvorov red prve stopnje, pač pa nima nobenega angleškega odlikovanja. Na traku njegove čepice, ki ima črn ščitnik, stoji zapisano »29. XI. 43«, to je datum uradno priznanega jugoslovanskega osvobodilnega odbora.

Poleg tega je maršal poslal v London tudi velik sveženj fotografij, da bi se modelirji lahko po njih ravnali. Na njih ga vidimo z naočniki in brez njih, pri čitanju in pri kajenju, za kar uporablja cigaretni ustnik v obliki pipe. Na vseh slikah pa ga spremlja njegov zvesti pes, nemški ovčjak.

(»Feature«, London)

Zanimivosti

Prvi slovenski časopis je izšel leta 1797. v Ljubljani. Izdal ga je pesnik Valentin Vodnik pod imenom „Ljubljanske Novice“.

Širina prelivov: Beringov preliv je širok okoli 60 km, ožina Bospor le 500 m, Otrantska vrata med Italijo in Albanijo 73 km, Gibraltarski preliv je širok okoli 14 km, preliv la Manche med Francijo in Anglijo pa 33 km.

Reko Hoangho, ki je po velikosti druga reka na Kitajskem, imenujejo „rumena reka“ ali pa „skrb Kitajske“. Odkod prvo ime? Reka nosi s seboj velike množine rumenega prahu, ker teče v svojem zgornjem toku preko puhličaste pokrajine. Drugo ime pride od tod, ker reka večkrat preplavi bližnjo in daljno okolico, pred nekaj desetletji pa je reka ubrala pot naravnost preko najrodovitnejših in najgosteje obljudenih pokrajin severne Kitajske. Tedaj je zgubilo življenje več milijonov ljudi.

Čudno morje. Med Afriko in Južno Ameriko leži Sargassovo morje. Vsi mornarji v starem in srednjem veku so se ga ogibali, ker ga pokrivajo neke črne alge, ki kažejo kraj v strašni obliki. Ko pa je portugal. morjeplovec Cabral plul ob zahodni afriški obali proti jugu, ga je morski tok in vetrovi zanesel proti zahodu, naravnost v to črno morje. Mornarji so se pripravljali na smrt, a kako so bili presenečeni, ko so zagledali suho zemljo, katero so imenovali Brazilija.

Fjordi. Fjordi so dolgi, a ozki zalivi, ki imajo zelo strmo obalo. Največ jih je na Norveškem, najznamenitejši med njimi je Sognefjord, ki se zajeda prav do najvišje gore severne Evrope, do Galdhöpiga (2660 m). Ta fjord je dolg 176 km.

V mestecu Santa Rosa v Ameriki so zgradili veliko cerkev iz enega samega drevesa. To drevo so imenovali „red wood“. Iz njega so izrezali vse potrebne tramove, deske za stene, pod, strop in streho. Cerkev je dolga 26 m, široka 12 m in visoka 23 m.

Največ svinca v Evropi izkopljejo v Španiji, takoj za njo pa stoji Nemčija.

Nekatere živali se zelo hitro množijo. Tako izleže metulj na leto 400 jajčec, čebela ima vsako leto okoli 5000 potomcev, muha pa celih 750.000. Če ne bi take živali hitro poginile in jih ne bi toliko pokončale življenske neprilike, bi kmalu pokrile zemljo.

Filipinsko otočje v jugovzhodni Aziji je sestavljeno iz nič manj kakor 7500 večjih in manjših otokov. Skupno merijo 296.000 km²; prebivalcev je okoli 17 milijonov, ki so večinoma malajskega plemena. Na nekaterih manjših otokih, ki so še pokriti s pragozdovi, žive še ljudožrci.

Za naše gospodarje

O krmi, suhi in zeleni

(NEDELJSKO KRAMLJANJE)

»Prav dober večer vam Bog daj,« je pozdravil Vrbanek tiste nedelje večer, ko je vstopil pri Balantu, kjer so se bili zopet zbrali naši možakarji, da se pomenijo o tem in onem.

»Oho, Vrbanek!« se je začudil Ahac. »Si torej le tudi našel pot k nam? Prav, prav, saj smo te že pogrešali. Precejšno kmetijo imaš in gotovo tudi spadaš med nas. Naši pomenki so res zanimivi in namenjeni vsem. Seveda posebej nikogar nismo vabili, toda dobrodošel nam je vsak, ki se zanima za donosnejše kmetovanje. Primaruha, Vrbanek, lahko mi verjameš, da si že dosti zamudil, ker te doslej ni bilo. Boš videl, da se bo že letos marsikaj spremenilo pri nas, marsikaj spremenilo in obrnilo na bolje. Jernač si je zamislil naša kramljanja in lahko mi verjameš, da z njimi na najboljši, najzanimivejši in obenem tudi na najkoristnejši način ubijamo dolge zimske večere.«

»Danes bo imel očividno Ahac glavno besedo,« se je pošalil Podrekar. »Uvod je bil že dober.«

»Tisto pa ne verjamem,« je odvrnil Ahac. »So že pametnejše glave med nami, kakor pa je moja. Sicer pa naša kramljanja niti ne bi bila zanimiva, če bi bili vsi enako pametni in izkušeni. Ali ni res, Cencl?«

»Seveda je,« je pritrdil brez pomisleka Cencl. »Vsak pač misli in modruje po svoje. Ko pa začneš utemeljevati svoje nazore in jih zagovarjati ter dokazovati, ti pa s tehtnimi dokazi osole pamet in nepobitno dokažejo, da si bil na krivi poti. Potem pa te lepo speljejo na pravo pot, tako da je na vse strani prav. Kajneda, Jurač?«

»Pravijo, da vsaka šola nekaj stane,« je odvrnil Jurač, »vendar tale naša ne stane prav nič, pa se vkljub temu naučiš marsikaj dobrega in koristnega.«

»Saj se je že po celi vasi razneslo, kako so vaju prav na takemle kramljanju pobotali glede dote, o kateri se nista mogla prejeti na noben način zediniti,« se je smejal Vrbanek.

»Saj so naju res,« je pritrdil Cencl, »pa ne samo to. Radi travnikov sva si bila navskriž, kateri bo šel za doto. Pa so naju tako lepo poučili, kateri komu spada in pokazali tudi način, kako potem vsak svojega lahko izboljša, da bo z njim zadovoljen. Sicer pa sem prepričan, da si boš tudi ti še kupil pameti in soli pri nas.«

»O senu ste se zadnjič menili,« je obrnil Vrbanek pogovor v drugo smer, »kakor mi je pripovedoval Podrekar, in res dobro ste jo izmodrili. Prepričan sem, da mi bo Jernač tudi še povedal, zakaj moje seno ni nikdar tako lepo zeleno in dišeče kakor njegovo.«

»Torej si opazil to, Vrbanek?« je povzel Jernač. »Zakaj me pa že davno nisi vprašal? Zadeva je prav enostavna. Mlado košeno seno je vedno bolj lepe, sveže zelene barve in prijetno dišeče, kakor pa pozno košeno in ti navadno kosiš prepozno. Pa ni samo to. Kakovost sena v obilni meri zavisi tudi od načina sušenja. Kosimo navadno tedaj, ko kaže na lepo vreme, ki je za uspešno in dobro sušenje sena neobhodno potrebno. Po naših bregovih kosilni stroji skoro ne pridejo v poštev in kosimo zato večinoma s koso. Pokošena trava pada pri tem v redi, je torej bolj ali manj na kupu. Važno je, da jo potem čim prej na široko raztrosimo, kakor hitro pripeče sonce. Če namreč ostane predolgo v redeh, se že kolikor toliko spari, pa izgubi pri tem na sočnosti, barvi in vonju. Preveč hitiš kositi, Vrbanek, pa zanemariš pri tem sušenje, ker ne zmoreš vsega naenkrat. Dobro se spominjam, da sem ob košnji tudi še opoldne videl neraztrošeno seno na tvojih travnikih.«

»Vidiš, vidiš, v tem grmu torej tiči zajec!« se je čudil Vrbanek.

»Tudi bo seno tem boljše, čim večkrat ga boš obračal, torej čim bolj ga boš sušil na grabljah in vilah, kakor pravimo,« je nadaljeval Jernač. »V ravnini nam v ta namen prav dobro služijo obračalniki, po naših bregovih pa že moramo sušiti večinoma na grabljah. Zamudno je to sicer, vendar neobhodno potrebno, če hočeš dobiti res dobro seno in končno se le izplača, prav dobro izplača.«

»Toda če je seno preveč suho, ga je potem težko nakladati in voziti, ker se preveč drobi,« je menil Balant.

»Že res,« se je oglasil Vreže, »vendar se presuhega sena ni treba nikoli bati. Saj ga ni treba voziti prav v najbolj vročih opoldanskih urah ;tedaj ga tudi obračati ne smeš več, če je že dovolj suho. Če si imel srečo in se ti je seno res dobro posušilo, pač počakaš nekoliko in ga spraviš domov pozneje ko je najhujša vročina že minula.«

»To je vse lepo in prav,« je menil Matic, »toda težko je tedaj, če si s košnjo slabo zadel in ti še namaka seno, namesto da bi ga sonce sušilo.«

»V takem primeru res lepega sena pač ne boš dobil domov,« je pojasnjeval Jernač, »zlasti še, če ti začne nagajati dež, ko je seno že na pol suho. Če si ga spravil v kopice, kar se ti navadno posreči, če si bil dovolj uren, ga moraš kar kmalu zopet raztrositi, ko preneha dež. Če tega ne storiš, se ti bo namreč seno v kopicah ogrelo, potem sparilo in začelo celo plesneti, če ga le predolgo ne boš raztrosil. Sicer pa ob košnji po več dni skupaj navadno ne dežuje in če si dovolj okreten ,se ti bo brez večjih težav posrečilo spraviti domov večinoma res le prvovrstno seno.«

»Z deteljo je večji križ pri sušenju, kakor pa s senom,« je menil Ahac, »vendar mislim, da se je v glavnem treba držati istega načela.«

»Vsekakor,« je povzel zopet Jernač. »Vendar detelja ne prenese toliko obračanja, kakor seno, ker se le prerada obleti, še predno je docela suha, pa ti ostanejo potem sama stebla, lističi pa se izgube v drobir. Pokositi pa moraš deteljo za seno tudi takoj, kakor hitro se razcveto glavice, ker se bodo sicer lističi še raje obleteli, stebla pa bodo že olesenela in tako seno detelje potem res ne more biti prida. Suši pa se detelja počasneje kakor trava in zato je ponekod suše v kozolcih, če jih imajo, ali pa na ostrvih ,vendar dá na tleh sušena brez dvoma najboljše seno, če ti vreme ne nagaja.«

»Detelja se pri nas še vse premalo upošteva,« je menil Podrekar »in vendar je prvovrstna krma, ki mnogo zaleže, pa naj bo potem že suha ali pa sveža, zelena.«

»Z zeleno krmo, ki bi jo pridelal na njivi, bi si marsikdo lahko prav uspešno pomagal, če ima premalo travnikov,« je pritrdil Vreže. »Detelja, zlasti črna in lucerna, je prav izvrstna za seno, pa tudi za zeleno se prav dobro obnese. Sicer pa je za zeleno krmo na glasu zlasti grahorica in pa koruza. Vse živine le tudi poleti nimaš na planini, pa moraš tisti, ki si jo obdržal doma, pač polagati zeleno krmo. Trava ti ne izda dosti in jo je pametneje pustiti za seno. Po mojem mnenju je namreč mnogo bolj gospodarsko pridelati zeleno krmo na njivi, pa naj bo to že potem detelja, grahorica, koruza ali karkoli.«

»Mlada zelena detelja je izvrstna za pujse,« je menil Smrekar. »Seveda je tudi za živino prav dobra, vendar je nevarna, ker jo rado napenja po njej.«

»No, nevarnost napenjanja tudi pri živini ni tako velika,« je menil Mrakar. »Vem, ker jo mnogo pokrmim. Paziti moraš le, da ne pokladaš rosne, mokre od dežja, ali pa na pol ovenele, ki se ti je ogrela na kupu. Napne se ti živina po detelji najpreje, če se mlade in rosne napase, pa moraš na to dobro paziti, če imaš nezavarovan pašnik v bližini deteljišča.«

»Grahorica pri nas prav dobro obrodi,« je pristavil Jurač. »Za seno sicer ni najboljša, toda za zeleno krmo je prav izvrstna, zlasti za krave.

»Tu bi ti pa nekoliko oporekal,« je dejal smehljaje Jernač. »Grahorica je brez dvoma prav izvrstna krma, suha in zelena, vendar za krave pa že bolj cenim koruzo. Naše ženske se strašno vesele, če krave dobro molzejo. Zato pa vsako leto,od maja pa tja do augusta sejem v več obrokih po nekaj koruze, tako da imam potem vedno mlado za molzne krave. Po zeleni koruzi namreč krave izredno dobro molzejo, tudi če jim ne daš sicer nobenega pravega priboljška. Nasejati pa jo moraš dovolj gosto ter raje po večkrat in manj, tako da imaš potem vedno mlado in svežo za krmo. Pri nas h koncu maja vedno ženske že začno spraševati, kedaj vendar bomo že začeli pokladati kravam koruzo. Ko jo potem končno pričnemo, se mlečne posode takoj zopet bolje polnijo.«

»Vem, Jernač,« je posegel vmes Matic, »da rad polagaš kravam zeleno koruzo in tudi verjamem, da se ti to obnese. Vendar so že tudi nekateri drugi poskusili, pa večinoma niso bili zadovoljni in so jo zopet pustili.«

»Seveda,« se je smejal Jernač, »ker so zagrešili isto napako kakor pri senu. Samo čim več, čim več, čim več! Pa ti je posejal koruzo za zeleno krmo, potem pa odlagal in odlagal in odlagal s košnjo ter čakal, da bo čim bolj narastla, da jo bo več. Začel jo je krmiti šele potem, ko je bila že davno prestara in razumljivo je, da ni dosegel zaželenega uspeha. Živina za staro koruzo ni dosti marala, obrala morda še listje, debla pa pustila in se lačna ogledovala za boljšo krmo. Koruzo za zeleno krmo moraš kositi ali žeti ter pokladati tedaj, ko so stebla šele komaj za dober prst debela, pa boš videl, kako se bo živina pulila zanjo, ti izpraznila jasli do zadnjega stebla in kako bodo krave molzle po njej.«

»Glej ga no šmenta, glej!« se je čudil Cencl. »Marsikaj je dobro in koristno, vendar nič ne velja, če ne obrneš in postopaš prav. Često sem šel mimo njive, ko je Jernač kosil mlado zeleno koruzo in si mislil, koliko več bi nakosil, če bi še kak teden počakal. Pa ni prav, če človek gleda le, kako bi dobil čim več. Množina ni vse in kakovost je včasih še mnogo bolj važna.«

»Dobro si povedal, Cencl,« mu je potrdil Vreže »in za krmo to še prav posebno velja, za zeleno in suho.«

»Kaj pa o repi mislite, možje?« je vprašal Balant. »Pravijo, da je ni prida in da je več ali manj sama voda.«

»Repa res ne izda dosti za krmo,« je dejal Mrakar. »Preveč vodena je in na Češkem ji zato tudi pravijo vodnica. Z repo pujsa ne boš opital in tudi krave po njej ne bodo bolj molzle, da, še mleko bo dobilo grenek okus, če boš pokladal kravam preveč repe.«

»To je že vse prav in res,« je pristavil Vreže, »vendar tako čisto podcenjevati repe tudi ne smemo in nekaj končno le tudi zaleže. Za zraven kar gre, četudi je korenje seveda boljše. Repo in korenje pridelujemo pri nas strniščno, pa ju zato ne kaže opustiti. Dosti boljša pa je seveda pesa, ki daje neverjetno visoke pridelke, mnogo izda za krmo živini in pujsom, vendar se pri na le malo sadi. Jernač in jaz jo pridelujeva, drugi pa menda nihče v vasi.«

»Oho,« se je oglasil Smrekar, »s čim pa misliš, da sem pital pujse? Prav pesa mi je zelo dobrodošla v ta namen in že več let jo redno sadim po nekaj.«

»Da krme, krme, čim več dobre krme! To je naše načelo, ki ga moramo imeti stalno pred očmi,« je posegel vmes zopet Jernač, »kajti živinoreja daje v naših krajih največ dohodkov, saj hrane pridelamo komaj zase. Brez dobre krme pa ni uspešne živinoreje. Zato pa krme, suhe in zelene, čim več dobre krme, poudarjam še enkrat!«

»Pa se je tudi da pridelati, več in boljše, kakor smo jo doslej, le dobre volje in pravega razumevanja je treba,« je pristavil Vreže. — »Sicer pa smo se že dolgo zadržali danes in domov bo menda treba.«

»Prihodnjo nedeljo pa bi se našli pri meni,« je povabil Vrbanek. »Krasnega tolkovca imam, čisti tepkovec. Če bi ga dal Karničniku o gostilno, bi iz enega litra napravil najmanj tri.«

»Prav, prihodnjič pa pri tebi tedaj,« so pritrdili možakarji in se zadovoljni razšli.

E. Avanzini:

Divja zelišča v naši prehrani

(Konec.)

4. Hmelj (lat. Humulus lupulus), ki je znan kot kulturna rastlina, raste pri nas tudi divje in se ovija po grmovju, po drevesih in plotovih, posebno kraj potov in ob rekah. Stebla se držé podloge s kljukastimi kosmatinami, listi so tro- do peterokrpni. Mehke sočne vršičke mladih stebelc kuhamo v slani vodi. Z oljem in kisom, pa tudi zabeljeni s presnim maslom so prava delikatesa in ličijo po okusu na špargelj. Pri nabiranju moramo paziti, da si ne pokvarimo obleke s sokom, ki povzročuje grde madeže.

KOT ŠPINAČA NAM SLUŽIJO PREDVSEM :

1. Koprive, dokler so mlade in ne pečejo. Nabiramo listje in cele vršičke rastlin.

2. Mrtve koprive, ki jih tudi vsak pozna. Rastlina spominja na pravo koprivo, a ne peče in ima tudi povsem druge cvete. Cvetovi prave koprive so namreč zelenkasti in neznatni, dočim ima mrtva kopriva večje, živobarvane cvete z značilno »zgornjo« in »spodnjo ustno«. Dobro je, če mrtve koprive pomešamo med druga zelišča.

3. Poljska knavcija ali obélnica (lat. Knautia arvensis, nem. Knautie, Witwenblume). Je zelo pogosta po suhih travnikih, kraj potov, po železniških nasipih itd. Cvetovi so plavovijoličasti in združeni v koške. Vsa rastlina je sivokosmata, podolgasti listi so navadno različno oblikovani: pritlično rožico tvorijo celorobni listi, ob steblu pa so pernato razdeljeni in sploh mnogo menjajo obliko. Ta rastlina cvete šele od junija dalje in takrat njeno listje ni več uporabno; sicer pa daje zelo okusno špinačo, ali sama, ali pomešana z drugimi zelišči, n. pr. s koprivo.

4. Pokalica (lat. Silene inflata, nem. Aufgeblasenes Heimkraut), ki jo ljudstvo dobro pozna kot »travniško špinačo«. Posebno dobro jo pa poznajo otroci, kadar cvete, ker z njenimi nabuhlimi cvetnimi čašami »pokajo«. Cvetovi so beli, ozki celorobni listi imajo nekako modrikasto-zeleno voščeno prevlako in jih je lahko spoznati. Tudi ta rastlina raste bolj po suhih, kamenitih mestih, ob nasipih itd.

Številna divje rastoča zelišča nam lahko služijo kot začimba, tako listje in plodovi divjega kumina (lat. carum carvi, nem. Gemeiner Kümmel), ki ga je mnogo po naših travnikih in ob potih, ter listje materine dušice (lat. Thymus ovatus, nem. Quendel, Wilder Thymian), ki je običajna po suhih sončnih travnikih in pobočjih. Pod grmovjem, ob plotovih, pa tudi sicer po travnikih raste modrocvetoča grenkuljica (lat. Glechoma hederacea, nem. Gundebrebe). Ledvičasti, debelo narezani listi in vršički poganjkov dajejo juham, posebno prežganki, fin aromatičen okus. Mlado listje navadnega rmana (lat. Achillea millefolium, nem. Schafgarbe), tudi splošno znane rastline, pa fino narežemo in dodajemo jajčni jedi.

Za danes naj to naštevanje zadostuje. Kdor se za stvar posebno zanima, bo našel poti, da spozna tudi še drugega koristna zelišča, ki rastejo po naših hribih in dolinah. Zdaj pa obilo sreče pri nabiranju in naj vam dobro tekne!

Gospodarske vesti

Vlada Združenih držav bo gostiteljica drugega sestanka študijske skupine za kositer. Ta sestanek bo v Washingtonu od 19. do 24. aprila. V Washingtonu bo od 2. aprila pa do 1. maja tudi peti sestanek študijske skupine za gumo.

Študijsko skupino za gumo so leta 1944 ustanovile Nizozemska, Velika Britanija in Združene države, katerim se je kasneje pridružila še Francija. Za washingtonski sestanek so poslali povabila razen zgornjim državam še Avstraliji, Belgiji, Kanadi, Ceylonu, Češkoslovaški, Danski, Franciji, Madžarski, Italiji in Liberiji.

Študijska skupina za kositer pa se je razvila iz svetovne konference za kositer, ki je bila oktobra meseca 1946 v Londonu, ter je imela svoj prvi sestanek lani v Bruslju. Povabila za washingtonski sestanek so poslali Avstraliji, Belgiji, Boliviji, Kanadi, Kitajski, Češkoslovaški, Franciji, Indiji, Italiji, Nizozemski, Siamu in Veliki Britaniji.

Trgovinsko ministrstvo Združenih držav je objavilo podatke o trgovini med Združenimi državami in Sovjetsko zvezo, iz katerih je razvidno, da je ves izvoz v Sovjetsko zvezo dosegel v letu 1947 le en sam odstotek vseh izvozov iz Združenih držav. Nasprotno pa so Združene države uvozile iz Sovjetske zveze skupno 1,3% vsega svojega uvoza.

Trgovinski minister Harriman je tudi objavil, da je v zadnjih 6 mesecih lani dosegel izvoz iz Združenih držav v Sovjetsko zvezo vsoto 55 milijonov dolarjev, dočim je znašal odgovarjajoči uvoz 45 milijonov. Statistika pa pove, da so Sovjeti prejeli v vsem lanskem letu blaga v vrednosti približno 99 milijonov, sovjetski izvoz v Združene države pa je dosegel nekaj več kot 77 milijonov dolarjev.

Med letom 1947 se je del trgovskih izvozov iz Združenih držav v Sovjetsko zvezo v primeru z vladnimi dobavami na osnovi programov zakona o najemu in posojilu ter ustanove UNRRA povečal v silni meri ter so trgovske dobave znašale v zadnjem četrtletju lani že 98% vsega izvoza. Za celo leto pa znaša odstotek trgovskih dobav približno 66% vsega izvoza v Sovjetsko zvezo.

Ta 1% vseh izvozov Združenih držav v letu 1947, ki je šel v Sovjetsko zvezo, moramo primerjati z 1,6%, ki je povprečje predvojnih let od 1936—38. V tem času pa je znašalo povprečje uvoza iz Sovjetske zveze 1% v primeru z današnjim povprečjem 1,3%. Statistike tudi povedo, da so pošiljke iz Združenih držav v Sovjetsko zvezo in v druge vzhodnoevropske države dosegle lani vrednost 431,483.000 dolarjev. Ta vsoto moramo primerjati s 4.840,100.000 dolarjev, ki jih je dobilo 16 zahodnoevropskih držav, ki sodelujejo pri evropskem obnovitvenem programu. Od zgornje vsote dobrih 431 milijonov, ki jih je dobila vzhodna Evropa, so vladne podpore in pomoči dosegle vsoto 162,201.000 dolarjev.

*

Češkoslovaški odgovorni gospodarski činitelji so odločili, da bo dveletni gospodarski načrt češkoslovaške vlade izpolnjen do 28. oktobra — na dan državnega praznika. To istočasno pomeni, da bodo morali biti povprečni mesečni rezultati 125%. — »Inpress«.

*

Spomladanskega vzorčnega velesejma v Milanu, ki se bo vršil v drugi polovici aprila se bo udeležilo okrog 100 nemških podjetij. S tem se bodo nemške tvrdke prvič po končani vojni udeležile velesejma v inozemstvu. Tudi jesenskega velesejma v Stockholmu se bo udeležilo več nemških tvrdk. »Inpress«

Izpod domače lipe

BISTRICA NAD PLIBERKOM

Že dolgo se nismo oglasili v »Koroški kroniki«. Zima nas je zapustila in vesela vigréd trka na vrata naše prelepe Podjunske doline. Dela imamo več kot preveč in zimskega pohajkovanja je konec. Treba je sejati, če hočemo, da bomo tudi želi. Velikonočne praznike smo preživeli v miru in zadovoljstvu in Bog daj, da bi tako tudi ostalo. Bolj vesela kakor prejšnja leta je bila že zaradi tega, ker so naši fantje dobro streljali. Prejšnja leta je bilo oblastveno prepovedano, čeprav so na frontah med vojno preveč streljali tako, da se marsikateri naš prijatelj in znanec ni letos z nami veselil velikonočnih praznikov in čaka velike noči in Vstajenja daleč od doma in svojih dragih. Tudi pirhov in velikonočnega žegna ni manjkalo. Zakaj si ne bi tudi privoščili, vsaj za praznike, saj si moramo vse zaslužiti s trdim delom v potu svojega obraza, tako, kakor je rekel Bog, ko je Adama in Evo izgnal iz raja.

Na krstnico zvečer je vsa okolica v enem samem blesku bakelj. Najbolj moramo glede tega pohvaliti Dvorčane. Na velikonočno soboto zvečer smo šli k Vstajenju v Šmihel. Vse je bilo slovesno razpoloženo in narava sama je s svojo svatovsko obleko naredila praznik še slovesnejši in veličastnejši. Mogočno je donela veselja »Aleluja« in naznanjala Vstajenje Kristusa.

Po dolgem času smo se le prikopali do luči. Sedaj čakamo še na vodovod, ki nam ga že dolgo obljubljajo in ga tudi res potrebujemo. Še celo tisti so sedaj sprevideli, da je vodovod res potreben, ki so bili prej nasprotni.

Sadje za enkrat lepo obeta in če bo vse po sreči, bomo imeli v jeseni zopet dovolj sadja, kakor lansko leto. — Sedaj pa končamo in prihodnjič zopet nekaj.

TINJE

Svoje pisanje začenjamo kar z veliko nočjo, ki nam je še najbolj živo v spominu. Saj naši domovi se dišijo po žegnu, otroških ust pa se še drži barva pirhov in smo še vedno na pol gluhi od silnega pokanja možnarjev. Da, velikonočno streljanje! S tem so se naši fantje res postavili! Po vsej fari so pokali možnarji. Najmogočnejše salve so grmele od lipe pri kaplaniji. Zlasti pri Vstajenju je bilo slovesno. Skoraj tako, kakor v dobrih, starih časih. Toda naše veselje ne bo popolno, dokler ne bodo doneli iz lin cerkvenega stolpa naši zvonovi. Naša farna cerkev je ena izmed najbolj žalostnih vdov, ker ji je vojska ugrabila vseh njenih pet postavnih fantov — zvonov. Niti enega zvona nimamo več. Vedno se sprašujemo, kdaj dobimo nove. Vemo, da so kraji, kjer ležijo razbiti zvonovi v kupih. Kdaj bo zavladala pravica, da nam bo vrnjen vsaj material za nove zvonove?

Zima, ki ni bila huda, je že daleč za nami, čeprav tu in tam še zapiha izpod planin mrzel veter. Zato jo pustimo pri miru. Naše misli so sedaj pri delu na polju, ki ga ni malo. Pa se ga ne strašimo, saj vemo, da nam naša dobra zemljica vsak naš trud stotero poplača. Letos imamo že precej umetnih gnojil na razpolago, samo predraga so. Pomanjkanje denarja je pri nas na kmetih že zelo občutno. To lahko postane za naše gospodarstvo usodno, če bodo ostali industrijski izdelki tako dragi.

Razveseljivo za naš kraj je, da so mnogi posestniki začeli obračati že tudi sadjarstvu in vrtnarstvu več pozornosti in skrbi. Nista samo žganje in mošt koristna, ampak tudi sveže sadje vrže lepe denarce. Sadnemu drevju bi bilo potrebno le bolj gnojiti in ga pošteno očistiti. Za napredek in splošno korist naše fare bi bilo potrebno ustanoviti sadjarsko in vrtnarsko društvo. To naj bi s predavanji, praktičnim poukom in z dobavo raznih dobrih sadnih sort naše sadjerejstvo in vrtnarstvo povzdignilo na tisto stopnjo, ki bi jo naš kraj tako glede lege, kakor tudi glede podnebja in rodovitnosti lahko imel.

Za ustanovitev takega društva in za začetek zadružnega dela je prišel sedaj čas. S tem bi se poživilo v fari novo veselje do dela in varčevanja. To bi bil najboljši način, naučiti našo mladino varčevanja v prid našega gospodarstva, da ne bi, kakor do sedaj, vsak groš izginil v gostilno za ples in pijačo. Zato pa bi bilo nujno potrebno, da se nekaj naših fantov izšola v dobrih kmetijskih šolah. Tem nalogam naših vasi pa bo morala tudi deželna vlada posvetiti več pozornosti.

Ker nas kliče delo, nehamo s pisanjem. Naša želja je, da bi nam Bog dal mir in svoj blagoslov, potem bo že še šlo, kljub vsem težavam, ki nas sedaj tarejo.

PLIBERK

O, kako smo se veselili in pripravljali na ta veliki in lepi praznik. In z nami se je pripravljala vsa narava.

Toplo pomladansko sonce je izvabilo rožice iz zimskega spanja in nadelo naravi praznično obleko. Otroci so pohiteli v gozdove in na travnike k zvončkom, telohu, trobenticam in vijolicam v vas. Pa so jih vprašali: ali vas smemo utrgati in ponesti v naše cerkvice, kjer v grobu počiva ljubi Jezus in z nami čaka velikega dneva Vstajenja? Rožice so sklonile svoje glavice. Nežne otroške ročice so jih utrgale in prinesle v božji hram, kjer so zacvetele nedeljskemu jutru nasproti, ko je zazvonilo čez širno plan.

Fantje so ob večerih delali bakelje in tekmovali, kdo bo imel lepšo. Gospodinje so pripravljale velikonočna jedila in dekleta so nesla zvrhane košare, ki so bile pregrnjene z belimi prtički in okrašene z lepim »pušeljcom« k žegnu. Vso težo preobilega dela je lajšala bližajoča velikonočna radost. Gospodarji pa so že orali zemljico in polagali vanj seme, katero bo poškropljeno z blagoslovljeno vodo krstnice rastlo in zorelo v bogato žetev. Delali so križce iz blagoslovljenega lesa cvetne nedelje, katere poneso na travnike in polja.

In ko so se v soboto vrnili zvonovi s svojega potovanja in je zadonelo iz lin, so zagrmeli možnarji, čez pliberško polje pa se je razprostrlo velikonočno veselje. Pohitelo je tja do skalnatih robov Pece. Večerni mrak se je počasi spuščal na mesto in vasi, pa nas ni mogel uspavati. Kdo bi ta večer tudi mislil na spanje. Oživelo je po naših poljih, rebrih in hribih. In kres za kresom je zagorel proti zvezdnatemu nebu. Jezus, luč sveta je vstal! Z blagoslovljenim ognjem so fantje prižgali svoje baklje in razvile so se procesije lučic. V Št. Jurju, na libuškem polju in tam ob Cirkovčah, Božjem grobu, Vidrevasi, Dobu in pri sv. Luciji. Nepopisno krasen pogled, kot lahni valovi ognjenega morja. Otroci so zvonili z ministrantovskimi zvončki, pridružila so se tudi dekleta, matere in očetje, molitev je kipela iz vernih src, proseč za velikonočni blagoslov našim domovom. Molitve so končali v vaških cerkvicah, kjer so tudi prepevali velikonočne pesmi.

Vso noč so se oglašali streli, in ko je vstala zarja nedeljskega jutra, se je ogromna množica ljudstva zbrala v farni cerkvi v Pliberku k Vstajenju. Aleluja, so peli zvonovi, aleluja je donelo iz možnarjev, v alelujo se je izlil spev škrjančka, ki je zletel proti sinjemu nebu. Srca vseh vernih so se pridružila pesmi: Zveličar gre iz groba, ob moč je smrt trohnoba... ki se je končala v veselem spevu: Le kratka noč bo v grobu, pa angel nam zatrobi in z lepo dušo še telo bo Jezus v sveto vzel nebo, aleluja, aleluja!

Vse velikonočno veselje in radost je še povečalo lepo vreme, saj nam je tako prijazno sijalo sonce in pohiteli smo v pomladansko naravo. Otroci so se zbirali na zeleni trati pri »rolkanju« in sekanju pisank. Tudi odrasli smo se radi pridružili otroškemu veselju. Sorodniki, prijatelji, stari znanci in sosedje so se obiskavali in bili povsod po lepi slovenski navadi gostoljubno sprejeti.

V pondeljek je naša lepa romarska cerkev pri Božjem grobu zvabila veliko množico ljudstva v svoj objem.

Minuli so prazniki, ostalo pa nam je velikonočno veselje. In srca prepevajo hvalnico Gospodu, ki nam daje toliko veselja in dobrot.

Plebiscit?

Pretekli mesec je imel eden izmed koroških deželnih poslancev v deželnem zboru govor, v katerem je zahteval spremembo zakona o dvojezičnem šolskem pouku. Istočasno so bili v gornjeavstrijskih listih priobčeni ostri članki na račun slovenskega pouka, ki naj bi verjetno imeli nalogo pripraviti javnost na izjave v deželnem zboru.

Ko danes po treh letih »miru« proučujemo vzroke minule vojne in obsojamo nebrzdano nacionalno sebičnost, prav težko razumemo ljudi, ki bi hoteli ponovno pričeti z nacionalno nestrpnostjo.

Skušenj imamo dovolj in vsi bi že lahko vedeli, da nacionalna prenapetost ne prinaša koristi. Vzemimo moža in ženo kot primer! Če živita v ljubezni in medsebojnem spoštovanju, jima življenje ni preteško. Če se pa prepirata in vlečeta vsak na svojo stran ,postane zakon pekel, iz katerega ni rešitve, dokler eden od obeh ne umre, ker sta zvezana za vse življenje. Prav isto je pri dveh narodih, ki živita med seboj pomešana. Oba imata iste pravice in ne more biti prav, če si kateri od obeh povečuje svoje na škodo drugega. Tu nam prej navedeni primer prav dobro služi za lažje razumevanje. Če živita obe narodnosti v medsebojnem razumevanju, je vse dobro in lepo; če pa nasedata prenapetežem in hujskačem, je nevarno, da zabredeta v sovraštvo in škodljivo nasprotovanje. To opažamo v veliki meri tudi pri nas, ko nacionalna prenapetost tako bujno uspeva, da bi je bilo še za izvoz dovolj, predvsem v pogledu šolstva.

Leta 1945 je koroška deželna vlada izdala zakon o dvojezičnih šolah. Pri tem se ni ozirala na mnenje Slovencev ali Nemcev, temveč je hotela najti kompromisno rešitev po švicarskem vzorcu. Takrat so za ta šolski zakon glasovali tudi ljudje, ki mu danes že nasprotujejo!

Neka vidnejša politična osebnost v Celovcu je pred nedavnim izjavila, da se ne sme v demokraciji nikogar siliti k učenju tujih jezikov. Če to »demokratično« mišljenje nekoliko razširimo, bi bila šola res »idealna«. Učni načrt bi odpadel, ker sili učence k pouku predpisane snovi, ocene bi bile odveč, ker se v demokraciji ne sme nikogar siliti itd., itd. in končno bi postale tudi šole odveč, ker bi lahko otroci sami odločevali, če hočejo hoditi v šolo ali ne. Vsak pameten človek vidi, da je tako mišljenje za dvajseto stoletje le nekoliko prenaivno, čeprav pravijo temu stoletju večkrat celo upravičeno »stoletje neumnosti«.

Za sodelovanje in sporazumevanje med narodi je predvsem potrebno znanje jezikov. Verjetno bi bilo s tega stališča vprašanje šolstva lažje urediti. Kaj škoduje otroku nemške narodnosti, če zna še jezik sosednjega naroda in kaj koristi Slovencu, če nemščine ne zna? »Kolikor jezikov znaš, toliko mož veljaš!« pravi naš pregovor. Zato ne glejmo šolskega vprašanja samo s političnimi očmi, temveč ga precenjujmo z bolj življenskega smotra. Dokler bo naša šola središče nacionalno-šovinistične borbe, res ne bo kaj prida!

Večina ljudi na svetu stremi za zbližanji med narodi in misel o zvezi evropskih držav danes ni več tuja. Če nameravamo to zbližanje resnično doseči, moramo v prvi vrsti gledati, da se bomo mogli medsebojno sporazumevati.

Čemu nam bo potem »šolski plebiscit«? Plebiscit je bil na Koroškem eden in obe narodnosti sta mnenja, da je bil ta dovolj! Če se na vsak način hoče ugoditi tistim, ki nočejo, da bi se njihovi otroci učili slovenščine, ali ne bi bilo potem najpametneje, da se na mesto dvojezičnih šol ustanove slovenske in nemške. Če je to izvedljivo, naj odloči oblast. Najbrže bi tak ukrep prinesel več pomirjenosti v deželo kot izvedba »šolskega plebiscita!«

Gorazd.

MAUSER KAREL:

KAPLAN KLEMEN

ROMAN

4.

»Zate nisem mislil, da boš prosil za bogoslovje.« Peter je skušal spresti razgovor.

»Misliš, da bi moral vsem oznaniti, da bom šel? So stvari, ki jih narediš stiha, zato ker so velike.«

Klemen prav nalašč udarja in medtem mirno pospravlja svoje stvari v omaro za vrati. Tudi posteljo si je že izbral. V nasprotnem kotu. Moškaju ni hotel biti preblizu.

»Danes nisi dobre volje,« je Petru nerodno. Svidenje s Klemenom si je drugače predstavljal.

Klemen ni odgovoril. Razpostavljal je knjige po ozki, visoki polici.

Sveto pismo, Hoja za Kristusom, Socialno vprašanje, nekaj leposlovnih knjig in knjižico premišljevanj, ki mu jo je dal župnik Vencel dan pred odhodom.

Na spodnjo polico je spravil rokopise črtic in začetek romana, ki se mu je spočel v gorah.

Moškaj je zginil iz sobe. Zdaj se je šele Klemen prav razgledal. Pod oknom kostanji in stojnice, za stojnicami nizka, umazana Ljubljanica. Onstran Ljubljanice strnjene hiše, ki so zapirale pogled proti goram.

Soba je visoka, stene starikave. Ravno nad Moškajevo posteljo visi križ in slika Dobrega pastirja. Ob vratih je kropilček. Visoka, glinasta peč je v kotu. In to je vse.

Klemen stoji. Zdi se mu, da tone v samotnost, da ga zaliva kakor voda utopljenca.

Trkanje na vrata. Plašno, boječe.

Naprej.

Klemen se zagleda v prišleca. Visok, črn fant, robat in močan, živih oči, ki plašno strme izza očal.

Jamnik Jernej.

Klemen mu prisrčno stisne roko.

»Odkod, prijatelj?«

»Iz Kovorja. Pozen sem, upam, da ne bo napak. Imam še opravke v mestu.«

Klemena so udarile besede kakor blisk. Da se ni koj spomnil. Do večera še razpolaga sam s časom.

»Tudi jaz grem še v mesto.«

Kar nekam olajšanega se je čutil. Jamnik je razmestil stvari.

Potlej sta odšla. Na hodniku sta naletela na Moškaja in na prve talarje.

Klemen je Moškaju predstavil Jamnika.

»Mislim, da se bomo lepo razumeli,« se je sladko nasmehnil Peter in od strani ošinil Klemena.

Na cesti je Klemen zadihal in pogledal na uro. Tri. Do sedmih se bo lahko razletal.

Najprvo sta obrala nekaj trgovin. Jamnik je nakupil papirja.

Po poti sta se menila o vsemogočem. Jernej je bil videti potrt.

»Težko sem se odločil in ni mi še odleglo.«

Klemen je pritegnil sapo.

»Vsak svoj križ bomo nosili od začetka. Od kraja bo hudo, potlej nama bo odleglo.«

Jernejeve oči so iskale po Klemenovem obrazu.

»Si ti kaj pustil doma? Sanje, recimo, ki so prišle skoraj nezavedno, pa so zahrepenele po uresničitvi.«

»Pustil?« V Klemena je bruhnila volja. »Pustil in ne pustil. Kadar vidiš svoj cilj, pustiš malenkosti. Življenje je vendarle borba.«

Jernej se smehlja.

Še pred šesto se vrneta. Kakor da sta že navezana na duha, ki ždi po vseh sobicah. Nista vedela kaj početi do sedme.

Na hodniku sta spet naletela na Moškaja. Trudil se je s klečalnikom.

»Še eden je za našo sobo. Menda so ju lani nekaj rabili, pa ju nihče ni vrnil.«

Šla sta ga iskat Klemen in Jernej. Tako je soba številka 32 dobila celotno opravo.

Mračiti se je začelo, ko se je Jamnik spomnil na kapelo.

»Pojdiva si jo ogledat.«

Klemen je bil precej pri volji in pogledal Moškaja.

»Sem že bil. Koj, ko sem prišel.«

Klemenu je bilo prav.

Kapela je v drugem nadstropju, v kotu. Nad vrati je droban križ.

Klemenu je prostor močno všeč. Oltarna slika Matere božje, prijazen Križev pot, prižnica in harmonij. Tudi klopi so čedne.

»Ti je všeč?« šepne Jernej.

»Preprosta je, pa lepa,« je dahnil Klemen. »Posebno zvečer mora biti prijazna. Na cestah nemir, med klopmi tukaj pa tišina in vdana pozabljenost.«

Jernej je z živimo očmi lovil Klemenov obraz.

»Midva bova morala večkrat priti le sem. Zdi se mi, da sva oba neugnane krvi.«

Pokleknila sta in po prstih odšla na hodnik. Na vseh koncih pozdravljanje, vedno več talarjev in zagorelih obrazov. Višji letniki so pričeli prihajati. Klemen jih je zavidal, da se jim bodo kmalu odprla velika vrata spodaj in odšli bodo med ljudi. Skoraj ustrašil se je misli: pet let med temi zidovi, pet let bo drsal po teh hodnikih.

Tudi prvoletniki so narasli. Stoje v gručicah in ne morejo skriti, da jim bodočnost trdo stoji pred očmi. Zidovi so tako mrzli in mračni, dvorišče na sredi zapuščeno, tlakovano z debelim, okroglim kamenjem.

Kakor kaznilnica.

Klemen se ne more znebiti te misli. Tudi Jerneja teži.

Moškaj pa se samo smehlja, vsakega pozdravlja in stoji na vogalu, kakor da je postavljen za kažipota.

Ob sedmih zvoni za večerjo. Klemen gre za gručami, ki gredo v pritličje. Po stopnicah od druge strani škripljejo čevlji.

Bogoslovci se umaknejo k zidu.

Potlej pride star gospod s talarjem, ki je rdeče obšit. Sklonjena postava, ki pri hoji rahlo opleta z rokami.

»Ata,« gre šepetaje med onimi, ki že nosijo talarje. Pred obednico se pred jedjo ne sme govoriti na glas.

Ravnatelj gre počasi med vrstami stolov.

»Silentium!«*

Klemen je zmeden. Potlej vidi, da prvoletniki stopajo k srednji mizi. Na krožnikih so listki z imeni.

Klemenov stol je peti.

---

* Molk

RADIO CELOVEC *govori po časopisu*

(Nadaljevanje)

TRUBAR IN VERGERIJ
PROTESTANTSKO SLOVSTVO

Trubarjevo bivanje na Nemškem (1548 do 1561) je za razvoj njegovega verskega mišljenja zelo pomenljivo. Tam se je šele Trubar v družbi nemških reformatorjev vživel v luteranstvo, katero je poslej oznanjeval z besedo in s knjigami. Čeprav ni popolnoma zatajil svojih evangelijskih nazorov in si je še dopisoval s švicarskimi somišljeniki, se je vendar skrbno ogibal vsega, kar bi ga moglo spraviti v nemilost pri nemških zaščitnikih. Kljub temu se ga je sumnja, da ni odkritosrčen luteran, držala skozi vse življenje. Zopet in zopet mora v raznih pismih in predgovorih k svojim delom zagovarjati svojo lutrovsko pravovernost.

S posredovanjem Vida Dietricha, predikanta v Nürnbergu, je dobil Trubar službo pridigarja v Rotenburgu ob reki Tauber. Tam se je poročil z Barbaro Klaus, ki je bila menda Celjanka po rodu. Iz tega zakona sta se mu rodila dva sinova in tri hčere. Ta zakon ni bil edini, ki ga je sklenil Trubar, ker nam poroča škof Hren, da je imel zapored štiri žene. Pozneje se je preselil v Kempten, kjer je osem let opravljal službo luteranskega župnika.

Na Nemškem se je pričelo tudi Trubarjevo slovstveno delovanje. Ker ni mogel več z živo besedo oznanjevati novega nauka Slovencem, je Trubar uporabil tisk. Tako je luteranstvo prineslo Slovencem prvo tiskano knjigo. Leta 1550. sta izšli iz Morhartove tiskarne v Tübingenu dve knjigi: Abecednik in Katekizem, obe pod izmišljenim imenom in tiskani z nemškimi črkami. »Abecedarium«, ki je obsegal le eno tiskovno polo (16 strani), je imel namen ljudstvo seznaniti s Trubarjevimi pismenimi znaki in njihovo izgovorjavo, hkrati pa tudi s temeljnimi nauki luteranstva. Popolen naslov se glasi: »Abecedarium und der klein Catehismus in der windischen Sprach. Ane buquice is tih se ty mladi inu preprosti Slovenci mogo lahku vkratkim zhasu brati nauzhiti. Vtih so tudi ty vegshi stuki te kershanske vere inu ane molytve te so prepisane od aniga peryatila Slovenzou«.

Katekizem je posnet po sličnih luteranskih knjigah, katerim je Trubar pridejal par pesmi in posnetek neke Vlasičeve knjige o »pravi veri«. Naslov tej knjigi je sledeči: »Catechismus in der Windischenn Sprach, samt einer kurtzen Ausslegung in gesang weiss. Item die Litanei vnd ein predig vom rechten Glauben, gestelt durch Philopatridum Illiricum. Anu kratku poduzhenie, s katerim vsaki zhlouik more vnebu pryti.« Ta knjiga je bila namenjena v prvi vrsti duhovnikom na Slovenskem, da bi poučevali veronauk po Lutrovih nazorih. Vendar ta prvi slovstveni poizkus ni imel zaželenega uspeha. Pisava je bila zelo okorna, male naklade, ki je šla skoraj vsa na Kranjsko, pa niso razprodali in tiskovni stroški niso bili pokriti. Za nas pa sta »Abecedarium« in »Katekizem« zato posebno pomenljiva, ker sta prvi v novoslovenskem jeziku tiskani knjigi.

(Dalje prihodnjič.)

»Družinske večernice«

Družba svetega Mohorja v Celovcu sporoča:

»Družinske večernice« so dotiskane in jih razpošiljamo. Poverjeniki, ki so jih naročili, jih bodo dobili po pošti. Dovažati jih ni mogoče, ker je prevoz predrag. Vsled tega tudi razvažanje sveč ni mogoče in jih bodo dobili gospodje duhovniki pri svojih gg. dekanih. Omenjeno je bilo, da pride na Koroško 500 kg sveč. Nekateri so upali, da je ta količina določena samo za slovenske fare. Ta količina pa je za vso Koroško in pride zato na vsako župnijo le malenkost.

Nove »Družinske večernice« so zelo lepe. Ljudje jih bodo radi prebirali. Cena je zelo nizka. Naročniki jih dobe po 2 šilinga. Kdor jih naroči po povzetju, plača 3 šilinge. Iz vsebine navajamo sledeče naslove: Vsem, ki so trpeli; Da, Oče; Tri leta, tri mesece, tri dni; Trpljenje Selske fare; Florijan Olip; V ječi; Obirje; Spomini na Dachau; Štefan Singer; Celica 80; Dva prijatelja: Janez Hornböck in Stefan Breznik; Trije grobovi v Škocijanu itd.

»Družinske večernice« so nekaka spominska knjiga izza nesrečne dobe iz polpreteklih let gorja in trpljenja. Vsi članki so iz domačih krajev. — Prosimo vse rodoljube, ki jih je zadela nezgoda, da nam poročajo svoja doživetja, katera bomo potem priobčevali v koledarjih in Večernicah, ki bodo izšle v bodočih letih.

Mohorjeva družba namerava razširiti svoje delo tako, da bo v bodoče izdala mesečno malo poljudno knjižico, kakor so jih izdajali svojčas v Ljubljani Salezijanci. Te knjižice naj bodo našim ljudem plemenito razvedrilo, poučne in splošno koristne. Cena tem knjiižcam bo seve kolikor mogoče nizka. Upamo, da bo lahko stala 50 grošev. Družba bi bila tako lahko zaposlena vsa leta. Ljudem pa ne bi bilo treba segati po dvomljivih nemških spisih, ki jih vsepovsod ponujajo in kupujejo.

»Družinske večernice« naročajte doma pri svojih gg. poverjenikih ali pri »Družbi sv. Mohorja«, Celovec, Pernhartgasse 6.

PREJELI SMO

»V številki 12 »Koroške kronike« z dne 19. marca 1948 na strani 3. v članku pod naslovom »Občni zbor Slovenske prosvetne zveze« pišete:

»Ko je bil imenovani občni zbor proti poldnevu končan, je policija pred stolno cerkvijo v Celovcu perlustrirala nekega Franca Košutnika, ki je imel pri sebi akte SPZ. Ker Košutnik ni mogel dokazati opolnomočja za posest teh aktov, je bil odveden na policijsko poveljstvo, da se tam zadeva pojasni.«

To ni resnica.

Resnica pa je: Policija je Franca Košutnika perlustrirala pred farno cerkvijo (Pfarrplatz) — torej v neposredni bližini lokala, kjer se je občni zbor SPZ vršil.

Prav tako je resnica, da se je Košutnik v redu izkazal s svojo osebno izkaznico ter policijskemu uradniku Mörtlnu tudi dokazal, da je kot zapisnikar občnega zbora opolnomočen za posest aktov Slovenske prosvetne zveze.«

France Košutnik, l. r.

MALI OGLASI

KRŠČANSKA DRUŽINA

z majhnim posestvom, blizu Celovca, išče pošteno dekle od 14 let naprej. Naslov v upravi »Koroške kronike«. 489

FINANČNA ZBORNICA KRŠKE ŠKOFIJE
CERKVENI PRISPEVKI

Vse katoličane, ki so dolžni plačevati cerkveni davek, pa za prvo četrtletje 1948 (zaključeno 1. marca 1948) še niso plačali, pozivamo, da v opominjevalnem roku treh tednov, ki se začne 1. aprila, plačajo svoj prispevek pri pristojnem župnem cerkvenem svetu.

Prispevke, ki do 21. aprila 1948 ne bodo vplačani, bodo župni cerkveni sveti pobirali in ob enem zaračunali pobiralno pristojbino 30 grošev.

Preprodajalci!

Ugodna ponudba

Ključavnice (Vorhangschlösser) v dobri izdelavi	4.95
klinje za britje (Rasierklingen)	0.14
mine za svinčnike (Bleistiftminen) ducat	1.12

HANDELSAGENTUR,
Klagenfurt I, Postfach 121

MOJSTER

z dolgoletno prakso, sedaj vodja večjega lesno industrijskega podjetja, želi spremeniti službo kjerkoli na Koroškem. Vešč je vseh lesnih del, stavbenega in pohištvenega mizarstva v množični izdelavi. Ponudbe je poslati na upravo »Koroške kronike«

Zgodba o uri

(Nadaljevanje s 4. strani.)

seto. Ura je zvonila že drugo minuto. V hipu sem se spomnil, kako bi jo ustavil. Hitro sem zavrtel zadaj ključ, s katerim naravnaš zvonec na določeno uro. Res, nehala je zvoniti.

Vsi zbiti smo legli in zaspali. Toda glej! Ob eni ponoči je pričela ura spet drdrati. V hipu smo bili vsi trije iz postelj. Kako je to mogoče? Stopim k vratom. Zaprta so. Torej je kdo v sobi! Tudi ne! Ah! se udarim po glavi. Spomnil sem se, da sem bil vijak premalo obrnil in tako pomaknil čas zvonjenja samo za tri ure naprej. Divje sem zgrabil ključek in dvakrat krepko obrnil, čez zdaj bo mir. Toda v temi sem obrnil kazalec prav za en krog in še za tri ure in ob štirih je zopet pričela drdrati. Tedaj pa sem jo v hipu imel v rokah in jo v jezi pognal z vso silo v steno. Med poletom se je srečala še z električno žarnico in se potem tudi sama zdrobila v koščke.

Kakor bi se bili šele tedaj zbudili, smo se spogledali in pričeli premišljevati, kako bomo popravili škodo in si kupili novo budilko in žarnico.

Čez čas se je oglasil Lojze:

»Pri vsem tem me zanima, kako da je ura vzdržala samo dva tedna, urar pa nam je dal garancijo za pet let.«

SOBOTA, 10. aprila:
- 7.15 Iz svetovnega tiska.
- 17.10 Pregled sporeda za prihodnji teden.

NEDELJA, 11. aprila:
- 7.30 Jutranja glasba.
- 17.10 Poročila.
- 19.30 Polurna oddaja.

PONEDELJEK, 12. aprila:
- 7.15 Nekaj o človeškem telesu.
- 17.10 Poročila.

TOREK, 13. aprila:
- 7.15 Jutranja glasba.
- 17.10 Poročila.

SREDA, 14. aprila:
- 7.15 Jutranja glasba.
- 17.10 Poročila.

ČETRTEK, 15. aprila:
- 7.15 Zvočni tednik.
- 17.10 Poročila.
- 18.00 Polurna oddaja.
- 19.15 Pouk slovenščine za nemško govoreče.

PETEK, 16. aprila:
- 7.15 Jutranja glasba.
- 17.10 Poročila.

Molitev pred jedjo je latinska. Čudno bijejo tuje besede na Klemenova ušesa v tem dolgem prostoru. Doma so oče molili še po starem, s Češčeno Marijo, ki je žegnana med ženami.

Po molitvi je treba počakati, da najprvo sedejo ravnatelj, ekonom in spiritual.

Potlej zaropotajo stoli od vseh strani. Jeziki se razvežejo.

Klemen se samo razgleduje. Vse mu je tuje, neznano. Slike na stenah, nekakšna prižnica pod oknom, hlapci, ki nosijo juho v velikih porcelanskih posodah.

Teka nima nič pravega.

Po večerji spet latinska molitev, talarji se rinejo proti vratom.

Klemen in Jernej odideta naravnost v sobo. Obema je čudno tesno, prišla je noč, v kateri bodo vstale misli na dom. Moškaja ni za njima.

Petje!

Klemena kar vrže s stola. Jerneja tudi.

»Prekvat, prav po fantovsko jo režejo,« je Jernej koj ves v ognju.

»Angelček, varuh moj...«

Klemen je na vratih, Jernej za njim.

»Na kapitelj, kdor zna peti,« vpije nekdo po hodniku.

Klemen preskakuje po dve stopnici.

Potlej pojeta. Klemen tenor, Jernej bas. Kar vrste se pesmi. Kotar iz četrtega letnika začenja.

Nazadnje se okorajži še Klemen.

»Še tisto dajmo: Polje, kdo be tebe ljubil...«

Nato zvoni za večerno molitev in za puncta meditationis*, kakor stoji na deski pri uri.

Klemen je radoveden.

V kapeli ima vsak prostor v klopi, ki je označena v razpredelnici. Gornikova klop je pri stebriču na levi strani. Skoz okno se vidi ravno na grad.

Spiritual gre na leco in sede. Klemen kar verjeti ne more: Da bi kdo v prižnici sedel!

Naká!

Puncta meditationis.*

Domine, quis habitabit in tabernaculo tuo? (Ps 14.)**

Iz teh nekaj besedi napravi spiritual celo pridigo. Najprvo nekaj o premišljevanju na splošno, potlej pa se je razgovoril in zagrmel. Klemen ga je kar rad poslušal. Višji letniki so si zapisovali misli v zvezek.

Po točkah za premišljevanje je večerna molitev. Koj nato je po vsej kapeli mehka tišina. Stene dihajo spokojnost. Samo rožni venci rožljajo po klopeh. Klemen moli. Iz srca, prav iz duše. Glavo drži v dlaneh in strmi v oltar.

Nato začno odhajati iz prvih klopi. Luči na steni ugašajo ena za drugo.

Somrak.

Klemen se ne premakne. Prva zanesenost popušča. Dom prihaja in z domom Jelka s solznimi očmi.

Ko dvigne glavo, so samo še trije v kapeli. On, Jernej in spiritual.

Na cesti pod kapelo brni avto.

Potlej tudi Jernej odide, koj za njim še spiritual. Sam je. Pozno mora že biti.

Toda boji se iti v sobo. Todle se še otepava misli in jih poriva nazaj. Kako pa bo v sobi, ko bo legel?

Bridkost plivka v srce, se umakne kakor val in spet butne. Klemenu je težko do solz.

Po prstih se vrača v sobo. Moškaj že spi, Jernej pa se še premika. Legel je z vzdihom.

V sobi je tiho.

Tako tiho, da je slišati bitje vseh ljubljanskih cerkvenih ur, ki merijo čas spečim in tem, ki so ostali še na cesti.

LJUDJE OB POTI

Si quis vult post me venire,
abneget semetipsum (Mt 16, 24)*

Klemen se počasi vživlja v novo življenje. Predavanja na univerzi so ga pritegnila. Komaj mu ostane kaj časa za premišljanja, ki so ga prve dni neprenehoma trapila. Po večerni molitvi nadaljuje z romanom, čeprav se Moškaj šobi in je videti, da mu ni prav. Pisanja ni želel opustiti. Marsikakšen grenak spomin je utonil v obilici misli, ki so se Klemenu prerivale v duši.

Jesen se je nagnila v zimo. Drevje pod gradom je štrlelo z golimi vejami v zrak, ki je bil začuda miren, ves ubran za sneg. Morda bi samota v tem času še bolj pritisnila na Klemena, da ni bil ves prvi letnik v živahnem gibanju. Krojač je izgotovil talarje. Na osmega decembra jih bodo prvič oblekli. Kolarji čakajo po klečalnikih, črne suknje vise skrtačene po omarah.

Dnevi bežijo. Na predvečer slovesnega sprejema v Marijino kongregacijo, Klemena vendar nekaj zadrgne v grlu. Zdi se mu, kakor da se šele zdaj prav poslavlja od fantovstva. Ko je bil za hip sam v sobi, je pomeril kolar. Trd, bel mu je legel za vrat kakor težka roka.

Tudi Jernej se je čudno pomračil. Nobenega pravega govorjenja ni imel. Veševal je po hodniku, kakor da ga grize neznana skrb in celo pred Klemenom je bil zaprt in plašen.

Moškaj pa se je samo nasmihal. Ob prostem času in med študijem je neprenehoma samo jedel. Mati ga je prišla obiskat vsako sredo in vsako nedeljo. Ni prišla s cekarjem ali oprtnikom kakor kmečke žene. Prišumela je na spodnji hodnik kakor visoka dama preteklega časa, čudna skaza med gručo preprostih ljudi.

Klemen je takoj začutil, da skuša Moškaj ohraniti tudi v sobi neko vzvišenost, čeprav je proti dvema ni mogel uveljaviti.

Talar je oblekel Moškaj dobro uro prej, preden je zvonec klical v kapelo. Bil mu je preširok in Klemenu se je zdelo, da se mu je zato obraz še bolj zožil.

Koj, ko je prišel ordinarij v semenišče, je zavriskal zvonec pri uri. Skozi vsa vrata so vreli bogoslovci. Višjletniki hitro, prvoletniki nerodno, neprestano se zapletajoč v vihravi talar, ki je opletal po nogah.

Kapela se je napolnila. Klemen je z očmi poiskal Moškaja. Z blaženim obrazom se je razgledoval po klopeh. Jernej je bil resen, skoraj otožen.

Škofov govor je Klemena vzdignil. Z neznano silo so ga grabile globoke besede, nekaj kakor olajšanje mu je šlo po krvi. Vodeno modre ordinarijeve oči so tipale po kapeli, spraševale in opogumljale tako, da je Klemen na koncu veselo zadihal.

Jernej je nepremično strmel proti oltarju. Tudi glave ni dvignil.

(Dalje prihodnjič.)

---

* Točke za premišljevanje.

** Gospod, kdo bo prebival v tvojem šotoru?

* Kdor hoče hoditi za menoj, naj zataji samega sebe.

„Koroška kronika" izhaja vsak petek. — List izdaja Britanska obveščevalna služba. — Uredništvo lista je v Celovcu, Völkermarkter Ring 25/I, Telefon 3651/02. — Uprava in oglasni oddelek v Celovcu, Völkermarkter Ring 25/I. Telefon 3651. — Mesečno naročnino je treba plačati v naprej. Rokopisi se ne vračajo. — Tisk: Tiskarna „Carinthia".